

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

RAHVARAAMATUKOGUD EESTIS AASTAL 2001
Ülevaade sisulistest aruannetest ja raamatukogustatistikast

Koostasid:

Heli Priimets, Margit Jõgi, Krista Talvi, Monika Ränd ja Anu Nuut

Tallinn 2002

RAHVARAAMATUKOGUD 2001

1. RAAMATUOGUVÕRK

2. jaanuaril 2002 oli Eestis 578 rahvaraamatukogu, neist 563 üldkasutatavat ja 15 muud rahvaraamatukogu (5 hooldekodu-, 2 seltsi- ja 8 vanglاراamatukogu).

2001. aastal likvideeriti 3 üldkasutatavat rahvaraamatukogu (Tarva Külaraamatukogu Pärnumaal, Suure-Konguta Külaraamatukogu Tartumaal ja Priipalu Külaraamatukogu Valgemaal). Seoses raamatukoguteeninduse ümberkorraldamisega Järvemaal jätkab Villevere Ollepa Külaraamatukogu laenutuspunktina, Lääne-Virumaal jätkavad Kiltsi ja Triigi Väike-Maarja Vallaraamatukogu teeninduspunktidena (haruraamatukogudena) ning Tartumaal Mäksa Võõpste Külaraamatukogu laenutuspunktina.

Arvestades eeltoodut ja asjaolu, et Alatskivi Külaraamatukogu Tartumaal muudeti vallaraamatukoguks ja Väike-Maarja Külaraamatukogu Lääne-Virumaal vallaraamatukoguks, vähenes külaraamatukogude arv 9 võrra ja suurenes vallaraamatukogude arv 2 võrra.

Raamatukogude arengus võib saada takistuseks vaikselt toimuv ja kokkuhoiupoliitikast lähtuv raamatukogude ühendamine ja reorganiseerimine. Tekkinud on n.ö. **Lääne-Virumaa** variant raamatukogude ümberkorraldamiseks: üks valla raamatukogudest muudetakse keskraamatukoguks, teised jäävad haruraamatukogudeks. Väike-Maarja raamatukogu, AIP-i, Kiltsi ja Triigi raamatukogu baasil moodustati ühtse eelarve ning juhtimisega vallaraamatukogu. Töötajaid on siin 6 - juhataja, 4 raamatukoguhoidjat (neist 1 töötab 3 päeva nädalas Kiltsis, teine 3 päeva nädalas Triigis) ning AIP-i töötaja. Alates 2002.a. algusest on valla keskraamatukogu loodud ka Kadrinas, õnneks on Kadrina vallas haruraamatukogud tööpäeviti avatud.

Läänemaal on läinud Liivi raamatukogu Kullamaa rk alluvusse. 2001.a. esitasid veel aruande eraldi.

Saaremaal on Võhma muutunud Mustjala raamatukogu harukoguks. Seni on statistikat esitanud endisel kujul.

Kohtla-Järve KR märgib, et raamatukogude arv on hakanud vähenema. 2001. a. ei toimunud raamatukoguteenindust enam Vana-Ahtmes. 2002. a. ühendatakse 2 raamatukogu ja 2 raamatukogu püsimine on lähemas tulevikus veel küsimärgi all.

Tartumaal liideti Kuuste raamatukogu Kuuste Põhikooli raamatukoguga, remonditud ruumid asuvad koolimajas.

RAHVARAAMATUKOGUSID EESTIS 2000 – 2001

	2000	2001
KESKRK-d	20	20
LINNARK-d	67	67
LASTERK-d	6	6
VALLARK-d	21	23
KÜLARK-d	456	447

ÜLDKASUTATAVAD RK-d	570	563
MUUD RAHVARK-d	15	15
HOOLDEKODURK-d	5	5
VANGLARK-d	8	8
RAHVARK-d KOKKU	585	578

2. FINANTSEERIMINE

Rahvaraamatukogude tulud riigilt moodustasid 18% 2001.aasta kogutuludest, tulud omavalitsuselt 80% ning tulud muudest allikatest moodustasid 2% kogutuludest.

Kulud kokku olid rahvaraamatukogudel 210 726,7 krooni, maaraamatukogudele kulutati sellest 39%. Kuludest 80% olid jooksevkulud ning 20% investeeringud. Jooksevkuludest 47% moodustasid tööjõukulud ja 31% komplekteerimiskulud. Maaraamatukogudes moodustasid tööjõukulud 41% ja komplekteerimiskulud 36% jooksevkuludest.

2.1 Tulud aastal 2001

RAAMATUKOGU	TULUD KOKKU	Riigilt	%	Omavalitsuselt	%	Muudest allikatest	%
Keskraamatukogud	111750,2	21497,1	19 %	88679,7	79 %	1573,4	2 %
Linnaraamatukogud	16741,1	3146,6	19 %	12799,0	76%	795,5	5 %
Lasteraamatukogud	407,3	76,9	19 %	328,4	80 %	2,0	1 %
Vallaraamatukogud	10871,8	2909,3	27 %	7769,8	71 %	192,7	2 %
Külararaamatukogud	70935,5	10685,7	15 %	58617,4	83 %	1632,4	2 %
Munitsipaalraamatukogud	210705,9	38315,6	18 %	168194,3	80 %	4196,0	2 %
Muud raamatukogud	192,6	87,7	45 %	90,0	47 %	14,9	8 %
RAHVARAAMATUKOGUD KOKKU	210898,5	38403,3	18 %	168284,3	80 %	4210,9	2 %
sh. maal	82747,7	14343,7	18 %	66526,3	80 %	1877,7	2 %

2.2 Kulud aastal 2001

RAAMATUKOGU	KULUD KOKKU	Sh. Jooksevkulud	%	Sh. Tööjõukulud	% j.kuludest	Sh. Komplekteerimiskulud	% j.kuludest	% Investeeringud
Keskraamatukogud	111643,8	83429,0	75%	43518,8	52%	21926,3	26%	25%
Linnaraamatukogud	16731,1	14830,7	89%	6582,2	44%	5222,0	35%	11%
Lasteraamatukogud	407,3	392,1	96%	234,9	60%	106,9	27%	4%
Vallaraamatukogud	10871,8	7789,3	72%	3429,3	44%	2588,8	33%	28%
Külararaamatukogud	70880,1	61801,9	87%	25230,9	41%	22247,4	36%	13%
Munitsipaalraamatukogud	210534,1	168243,0	80%	78996,1	47%	52091,4	31%	20%
Muud raamatukogud	192,6	192,6	100%	81,4	42%	98,8	51%	0%
RAHVARAAMATUKOGUD KOKKU	210726,7	168435,6	80%	79077,5	47%	52190,2	31%	20%
sh. maal	82692,3	70428,3	85%	29044,1	41%	25043,1	36%	15%

3.3 Rahvaraamatukogude komplekteerimiskulud

RAAMATUKOGU	Komplekteerimiskulud kokku	Sh. riigilt	%	Sh. omavalitsuselt	%	Sh. Muudest allikatest	%
Keskraamatukogud	21926,3	13394,2	61%	8490,1	37,5%	42,0	0,5%
Linnaraamatukogud	5222,0	2751,2	53%	2446,4	46,8%	24,4	0,2%
Lasteraamatukogud	106,9	61,7	58%	43,2	40%	2,0	2%
Vallaraamatukogud	2588,8	1110,1	43%	1470,1	56,7%	8,6	0,3%
Külaraamatukogud	22247,4	8682,7	39%	13419,5	60%	145,2	1%
Munitsipaalraamatukogud	52091,4	25999,9	50%	25869,3	49,6	222,2	0,4%
Muud raamatukogud	98,8	39,0	39%	52,3	53%	7,5	8%
RAHVARAAMATU-KOGUD KOKKU	52190,2	26038,9	50%	25921,6	49,6%	229,7	0,4%
sh. maal	25043,1	9981,1	40%	14889,6	59%	172,4	1%

3. INFOTEHNOLOOGIA

3.1 Infotehnoloogia kuludest

2001. aastal kulutati infotehnoloogiale 8635,4. Sellest summast on 1,5 miljonit riigilt ja 6 miljonit omavalitsuselt, rohkem kui miljon on hangitud mujalt. See on ümarguselt 4 % raamatukogude kuludest. Tegelikult ei kajasta need summad kaugeltki kõiki kulutusi, mis tehti infotehnoloogiale, sest kulutused, mis on omavalitsused teinud kogu laivõrgu ülesehituseks ei ole sageli kajastatavad raamatukogude real, samuti jääb arvutikoolituse summa tihti kogu koolitusraha sisse. Riigi eraldus infotehnoloogiale oli käesoleval aastal 2,5 miljonit

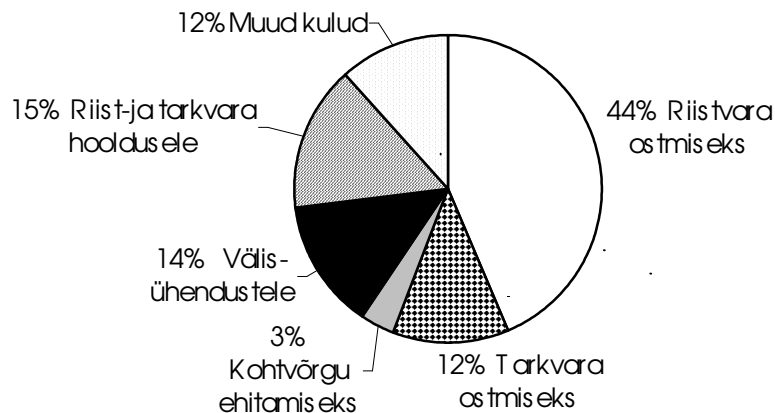
	Kulud kokku			
	Kokku	Riigilt	OV	Mujalt
Tallinn	636	108.6	519.2	8.2
Harjumaa	661.7	27.8	470.6	163.3
Hiiumaa	242.2	0	131.2	111
I-Virumaa	720.6	52	396.1	272.5
Jõgevamaa	335.3	13	263	59.3
Järvamaa	523.6	331.4	192.2	0
Läänemaa	314.7	13.8	247.6	28.8
L-Virumaa	452.3	13	439.3	0
Põlvamaa	423.3	40	243.2	140.1
Pärnumaa	308.6	23	285.6	0
Raplamaa	247	23	186.5	37.5
Saaremaa	194	23	159.3	11.7
Tartumaa	2530.8	790.9	1720.9	20
Valgamaa	253.3	22	195.3	36
Viljandimaa	368.6	13.4	355.2	0
Võrumaa	423.4	13	187.5	228.7862
Eesti kokku	8635.4	1507.9	5992.7	1117.186

	Riistvara soetamiseks				Tarkvara soetamiseks			
	Kokku	Riigilt	OV	Mujalt	Kokku	Riigilt	OV	Mujalt
Tallinn	57.6	0	49.4	8.2	0	0	0	0
Harjumaa	378.8	13	202.5	163.3	53.4	0	53.4	0
Hiiumaa	111	0	0	111	4.5		4.5	
I-Virumaa	428	39	116.4	272.5	68.4	13	55.4	0
Jõgevamaa	140.9	13	68.6	59.3	16.5		16.5	
Järvamaa	277.4	201.6	41.6	34.2	129.7	111.6	18	2.1
Läänemaa	106.2	13	17.8	75.4	0	0	0	0
L-Virumaa	239.6	0	239.6	0	56.4	13	43.4	0
Põlvamaa	172.2	40	64.3	67.9	88.4		26.1	62.3
Pärnumaa	91.1	23	68.1	0	25	0	25	0
Raplamaa	50.5	15	19	16.5	15	8	7	0
Saaremaa	97.8	13	73.1	11.7	5.4	0	5.4	0
Tartumaa	1055.7	702.4	333.3	20	557	100.2	456.8	0
Valgamaa	174.2	21.7	116.5	36	3.1	0	3.1	0
Viljandimaa	90.6	13.4	77.2	0	26.3	0	26.3	0
Võrumaa	266.9	11.4	40.1	215.4	3.1	0	1.4	1.7
Eesti kokku	3738.5	1119.5	1527.5	1091.4	1052.2	245.8	742.3	66.1

	Kohtvõrgu ehitamiseks				Välisühendustele			
	Kokku	Riigilt	OV	Mujalt	Kokku	Riigilt	OV	Mujalt
Tallinn	43.4	0	43.4	0	1.2	0	1.2	0
Harjumaa	9.2	0	9.2	0	26.8	0	26.8	0
Hiiumaa	4	0	4	0	59.5	0	59.5	0
I-Virumaa	2.4	0	2.4	0	47.5	0	47.5	0
Jõgevamaa					107.6	0	107.6	0
Järvamaa	3.9	0	3.9	0	49	6.8	42.1	
Läänemaa	33.4	0	33.4	0	36.4	0	35.9	0.5
L-Virumaa	28.3	0	28.3	0	42.6	0	42.6	0
Põlvamaa	21.1	0	21.1	0	81.8	0	71.9	9.9
Pärnumaa	14	0	14	0	23	0	23	0
Raplamaa	12	0	12	0	60	0	39	21
Saaremaa	6	0	6	0	22.3	10	12.3	0
Tartumaa	89.8	5.8	84	0	546.3	16.3	530	0
Valgamaa	0.8	0.3	0.5	0	8.4	0	8.4	0
Viljandimaa	0.8	0	0.8	0	13.2	0	13.2	0
Võrumaa	20.9	1.6	11.7	7.6	56.9	0	56.9	0
Eesti kokku	290	7.7	274.7	7.6	1182.5	33.1	1117.9	31.4

	Riist ja tarkvara hooldusele				Muud kulud			
	Kokku	Riigilt	OV	Mujalt	Kokku	Riigilt	OV	Mujalt
Tallinn	34.9	0	34.9	0	498.9	108.6	390.4	0
Harjumaa	134.6	0	134.6	0	58.9	14.8	44.1	0
Hiiumaa	16.1	0	16.1	0	11.2	0	11.2	0
I-Virumaa	99.1	0	99.1	0	75.2	0	75.2	0
Jõgevamaa	54.7	0	54.7	0	15.6	0	15.6	0
Järvamaa	49.4	0	49.4	0	14.3	0	14.3	0
Läänemaa	111.3	0	111.3	0	23.4	0	23.4	0
L-Virumaa	53.3	0	53.3	0	32.1	0	32.1	0
Põlvamaa	36.2	0	36.2	0	17.3	0	17.3	0
Pärnumaa	139	0	139	0	14.5	0	14.5	0
Raplamaa	82	0	82	0	26.5	0	26.5	0
Saaremaa	50.5	0	50.5	0	11.2	0	11.2	0
Tartumaa	98.2	1.5	96.7	0	161.8	0	161.8	0
Valgamaa	59	0	59	0	7.8	0	7.8	0
Viljandimaa	225.8	0	225.8	0	11.2	0	11.2	0
Võrumaa	63.8	0	63.8	0	10.9	0	10.9	0
Eesti kokku	1307.9	1.5	1306.4	0	990.8	123.4	867.5	0

Infotehnoloogia kulude jagunemine

Jätakuvalt on kõige suuremad riistvara soetamise kulud, suurenenud on riistvara hooldamise kulud. Siinkohal on ilmselt tegemist elulise vajadusega, kus arvutivõrk pidevalt suureneb ja täieneb, ning vajab pidevalt kvalifitseeritud spetsialisti abi.

3.2 Riistvarast

Töökohaarvuteid saadi aasta jooksul juurde 379 (tabel), printereid 29, kui 2000 aastal oli lugeja käsutuses 303 arvutit, siis 2001 aastal oli juba 631 arvutit. Töökohaarvutid ja riistvara 2001 a. maakonniti, võrdluseks eesti kokku 1999 ja 2000.

	Server- arvutid	Koht- võrgud	Töökoha arvutid	Kasutusele võtt 2001	Printerid	CD-ROM seadmed
Tallinn (21)	3	20	81	17	18	56
Harjumaa (56)	6	32	136	33	66	77
Hiiumaa (8)	3	8	29	10	14	15
I-Virumaa (52)	8	7	109	29	47	32
Jõgevamaa (30)	4	20	52	11	24	3
Järvamaa (34)	4	35	66	25	27	25
Läänemaa (22)	4	16	47	12	27	29
Lääne-Virumaa(38)	2	10	88	31	27	69
Põlvamaa (34)	4	17	69	19	33	46
Pärnumaa (48)	2	6	84	16	35	144
Raplamaa (34)	1	12	52	13	30	41
Saaremaa (31)	1	1	58	17	29	23
Tartumaa (53)	10	20	156	93	79	108
Valgamaa (25)	4	5	48	17	22	26
Viljandimaa (42)	4	21	89	19	40	53
Võrumaa (35)	5	4	71	17	27	47
Eesti kokku (563)	65	234	1235	379	545	672
2000	48	141	866	331	516	374
1999	45	84	535	Andmed puuduvad	263	268

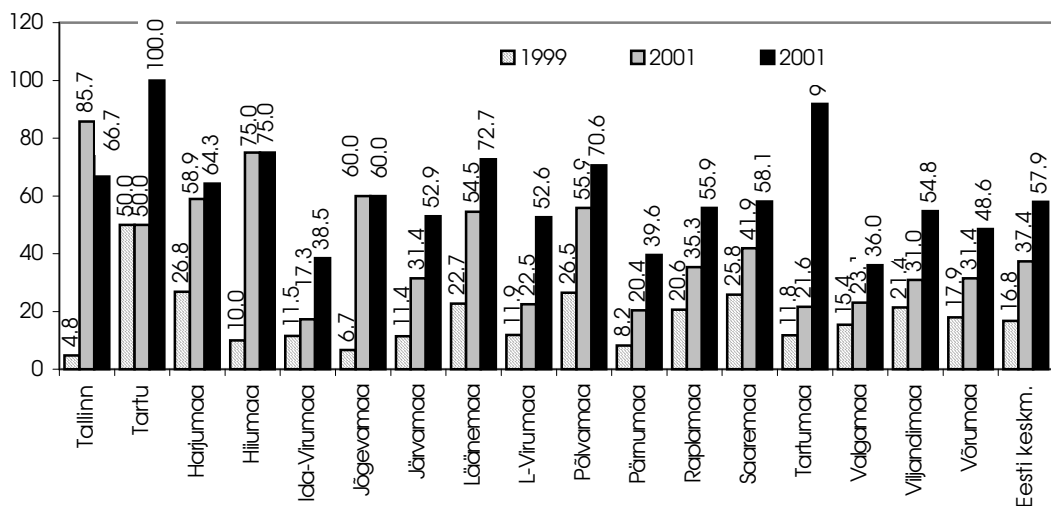
Sulgudes raamatukogude arv

3.3 Internetiseerimine raamatukogudes

Järgnevast loetelust on näha, et kokku on Internetiühendusi 326 –el raamatukogul, s.o. 57,9 % Eestimaa munitsipaalsetest rahvaraamatukogudest .Nendest püsiühendusi on 277 raamatukogul, s. o. 85 % kõikidest laivõrgu ühendusega raamatukogudest . Võrreldes eelmise aastaga on laivõrgu juurdekasv 65,3%. Põhitähelepanu ja riigi toetus oli käsitleval aastal suunatud Tartu Maakonnale, kus tõeliselt suure töö tegi ära Tartumaa Omavalitsuste Liit, kes toetas igati internetiseerimist Tartumaal. Internetiühenduse loomine Tartumaale läks maksma 2 250 700 krooni.

	Püsiühendusi	Modemid	Interneti-ühendusi kokku	Raamatukogude arv	Internetiühendusega mtk-de %
Tallinn	14		14	21	66,7%
Tartu	4		4	4	100%
Harjumaa	30	6	36	56	64,3%
Hiiumaa	6		6	8	75%
Ida –Virumaa	14	6	20	52	38,5%
Jõgevamaa	17	1	18	30	60%
Järvamaa	16	2	18	34	52,9%
Läänemaa	13	3	16	22	72,7%
L-Virumaa	16	4	20	38	52,6%
Põlvamaa	21	3	24	34	70,6%
Pärnumaa	13	6	19	48	39,6%
Raplamaa	11	8	19	34	55,9%
Saaremaa	13	5	18	31	58,1%
Tartumaa	45		45	49	91,8%
Valgamaa	9		9	25	36%
Viljandimaa	21	2	23	42	54%
Võrumaa	14	3	17	35	48,6%
Eesti kokku	277	49	326	563	57,9%

Internetiühendusega raamatukogud 1999,2000 ja 2001

3.4 Raamatukogu tarkvara

Aasta alguses oli kasutusel raamatukogu tarkvara elektronkataloogi tegemiseks 206 raamatukogus 563-st munitsipaalraamatukogust, s.o. 36,6 % -l raamatukogudest. See on aasta jooksul kas juurde saanud või kasutusele võtnud tarkvara 11

raamatukogu. See arv on küll suhteliselt väike, kuid ongi ju peamine põhjus kaasaegse, töökindla tarkvara puudumine, mida raamatukogudel oleks võimalik endale hankida. Mitmed raamatukogud püüdsid siiski arengus edasi minna ja asendasid Kirjasto 3000 URRAMIGA, seetõttu on küll areng osaliselt toimunud, kuid see ei kajastu numbrites.

Kuna töökohtade arv URRAMIS ei sõltu litsentside arvust muutub edaspidi mõtetuks arvestada litsentside arvu.

Järgnevas tabelis on näha, milliseid raamatukogutarkvarasid kasutatakse erinevates raamatukogudes maakonniti.

Maakond	Kirjas to 3000	ARX Raamat	CDS/ ISIS	Raamat 2000	Mikro- marc 2	URRAM	RIKS	INNO- PAC	Kokku kasu- tuses rk-de arv
Harjumaa	20	3	1	9	1				34
Hiiumaa	4								4
I-Virumaa	14								14
Jõgevamaa	12								12
Järvamaa	7		2	1					10
Läänemaa	9								9
L-Virumaa	12								12
Põlvamaa	9					1			10
Pärnumaa	13			1					14
Raplamaa	5			7					12
Saaremaa	6			1					7
Tartumaa	5					8			13
Valgamaa	9								9
Viljandimaa	17								17
Võrumaa	19								19
Tartu linn	0							4	4
Tallinn	1							6	6
	162	3	3	19	1	9		10	*206

- s.o. raamatukogude arv, kus kasutatakse raamatukogutarkvara

4. KATALOOGITÖÖ

2002 aasta alguseks on 100 % kogudest elektronkataloogis Hiiumaa KRK-1 ja Lääne-Virumaa keskraamatukogul. Üldistust anda, milline on seis elektronkataloogiga küläraamatukogudel on raske, kuid aruannete põhjal võib öelda, et üksikutel on sisestatud kogud 100%-lt. (Saaremaal 2 raamatukogu; Kärla ja Tornimäe, I-Virumaal Voka raamatukogu, Järvamaal Kareda raamatukogu, Viljandimaal Olustvere raamatukogu, Võrumaal Lasva raamatukogu, Tartumaal Härma raamatukogu samuti Kirjastos. Üle poole kogudest on elektronkataloogis veel Läänemaa, Põlvamaa, Raplamaa, Saaremaa, Valgamaa, Viljandimaa ja Võrumaa keskraamatukogudes. Tartumaal valmib ühtne maakonna elektronkataloog. Siin loetelus on loetud need, kes oma aruandes täpselt väljendasid oma hetkeolukorda.

Raamatukogutarkvara URRAMi kasutuselevõtt lihtsustab tunduvalt väiksemate raamatukogude olukorda, kus tekib maakondlik kataloog, mille põhja teeb keskraamatukogu, teistel raamatukogudel jääb lisada ainult oma eksemplarid juba

olemasolevatele valmis kirjetele ja seetõttu peaks tunduvalt kiiremini ja väiksema vaevaga valmima maakondlikud kataloogid.

Komplekteerimismoodul on kasutusel 184 raamatukogus, laenutusmoodul on täielikult või osaliselt kasutusel 7 keskraamatukogus, 1 harukogus ja 15 külakogus

Erinevate moodulite kasutamine maakonniti.

	kataloogimine	laenutamine			KRK-el. kataloogi kirjete %
		KRK-des	külades	harukogudes	
Harjumaa	34	0	3		51,3%
Hiiumaa	4	1	0		100%
I-Virumaa	12	0	1		40%
Jõgevamaa	12	0	0		
Järvamaa	9	0	1		35%
Läänemaa	7	0	0		59%
L-Virumaa	11	1	0		100%
Põlvamaa	9	0	0		56,7%
Pärnumaa	13	1	0		
Raplamaa	11	0	0		60,5%
Saaremaa	6	0	2		52%
Tartumaa	13	1	6		
Valgamaa	9	1	0		67,6%
Viljandimaa	12	0	1		66,5%
Võrumaa	12	1	1		53%
Tartu linn	4	0	0		27,4%
Tallinn	6	1	0	1	
Eesti kokku	184	7	15	1	

Kõik maakonnad on kirjeldanud oma kataloogitööd küllalt erinevalt, seetõttu on alljärgnevalt väike kokkuvõte iga maakonna ja suurema linna oma sõnadega, et oleks võimalik ettekujutust saada, kuidas on hetkeseis teistes maakondades. Protsent tabelis on KRK-de endi esitatud kirjete % .

Tallinn

2001. aasta jaanuarist alustati teavikute kataloogimist INNOPACi, venekeelse kirje tegemine aeganõudev, sest need puuduvad valdavalt INNOPACis. Sisestatud 4559 kirjet ja 67 126 eksemplarikirjet.

Tartu

27,4% kogu fondist on elektronkataloogis, 233 902 kirjet kokku INNOPACis ja Kirjastos.

Narva

43 % põhikogust kajastub elektronkataloogis.

Sillamäe

Raamatukogu elektronkataloogi koostamine toimub alates 1997.aastast, sisestatakse uued raamatud. Probleem on selles, et suure töökoormuse tõttu ei ole komplekteerimisosakonna kahel raamatukoguhoidjal aega sisestada "vanu" raamatuid. 2002.a katsume seda tööd ikka teha, komplekteerimisosakonna töötajad viivad Kirjasto 3000 koolituse läbi teistele raamatukoguhoidjatele, kes hakkavad ka trükiseid andmebaasi sisestama. Lugemissaali lugejatel on võimalus kasutada e-kataloogi, varsti on see võimalik ka laenutusosakonnas.

K-Järve

Elektroonilised andmebaasid on keskraamatukogu laenutusosakonnas, lugemissaalis ja lasteosakonnas ning Ahtme lasteharuraamatukogus. Aruandeaastal alustati elektroonilise andmebaasi loomist Ahtme haruraamatukogus. 2000. aasta veebruarist on keskraamatukogu laenutusosakonnas lugejaarvuti ja sellest ajast peale kaartkatalooge ei täiendata. Teistes haruraamatukogudes täiendatakse edasi kaartkatalooge kaartidega, mis trükitakse Kirjasto 3000 abil keskraamatukogu komplekteerimisosakonnas. Disketil toimub kirjete eksport lugemissaalile, lasteosakonnale, Ahtme HRK-le ja Ahtme LHRK-le oma elektroonilise andmebaasi täiendamiseks.

Keskraamatukogu kojulaenutuses sisestati intensiivselt kirjeid ka retrospektiivselt elektroonilisse andmebaasi.

Samaaegselt raamatute ümberliigitamisega toimub kõigis haruraamatukogudes kataloogide ja kogude üleviimine UDK-le.

Harjumaa

Regionaalse süsteemi raamatukogutarkvara valik peab saama selgeks 2002 .a. Raamatukogutarkvara kasutab praegu 34 raamatukogu, aktiivseid tarkvara kasutajaid on 22, ülejäänutel on sisestatud vähe või on sisestamine alles algusjärgus.

(61 % raamatukogude üldarvust). Uusi mooduleid 2001 .a. kasutusele ei võetud.

Probleem kõigi jaoks: milline on tulevikus regionaalse infosüsteemi tarkvara valik ning kuidas niikaua ja kui palju olemasoleva tarkvaraga tööd teha.

Üleminek elektroonilistele kataloogidele.

Elektronkataloogi koostab maakonna 56-st raamatukogust 28, mis moodustab 50,0 % raamatukogude üldarvust. 46-st küllaraamatukogust koostab elektronkataloogi 24 raamatukogu (52,2%), 4-st vallaraamatukogust 3 raamatukogu (75%), 5-st linnaraamatukogust 2 (40%) ja Maakonnaraamatukogu .

Elektroonilist kataloogi saab lugeja kasutada ainult raamatukoguhoidja vahendusel. (v.a. Maakonnaraamatukogus, kus ühes lugejaarvutis on võimalik teostada otsingut)

Valdavalt kantakse sisse saabuv uudiskirjandus. Raamatukogud, kus raamatukogutarkvara on kasutusel juba mitu aastat, on jõudnud sisestada olulise osa põhikogust.

	Kirjete arv tuh.	% põhikogust
Maakonnaraamatukogu	16,7	51,3
Saue vallark.	5,5	0,2
Saku vallark.	5,0	30,0
Viimsi vallark.	14,0	43,8
Aruküla	8,6	49,0
Jüri	16,4	80,7
Kiili	1,8	0,13
Klooga	3,2	91,0
Kose	4,4	19,3
Kose-Uuemõisa	3,3	16,6
Kuusalu	1,9	7,8
Lagedi	8,2	51,2
Loo	2,8	14,4
Riisipere	0,8	6,3
Vaida	8,1	68,0
Tabasalu	1,0	5,7
Turba	1,5	8,8

Kaugemale on jõudnud Rae valla raamatukogud (Jüri,Lagedi,Vaida) .Protsendi arvestamine on mitmetel põhjustel küllalt tinglik (algandmete esituse õigsus) , kuid mingi pildi tabel annab. Osa alles alustanud ja väga väikese kirjete arvuga raamatukogusid on tabelist väljas.

Hiiumaa

KIRJASTO 3000 litsentse on 5. Elektroonilisele kataloogile on üle läinud 4 raamatukogu. Põhikogust kajastub elektroonilises kataloogis keskkogul 100%, Käina raamatukogul 25%, Kõrgessaare raamatukogul 12% ja Suuremõisa raamatukogul 5%. Keskraamatukogus on lisaks raamatute kirjetele sisestatud 4477 perioodika kirjet (koduloolased, loodusest, turismist jm.). Elektroonilist kataloogi saab lugeja kasutada keskraamatukogus.

Ida-Virumaa

Kõigis maakonna raamatukogudes täiendatakse alfabeetilist kataloogi. Süstemaatilist peavad vaid vähesed (keskraamatukogu, Kiviõli, Sinimäe, Maidla, Sonda).

Keskraamatukogu pole suutnud tööle saada lugejaarvutit. Seetõttu teeme veel ka kaartkataloogi. Loodame, et 2002.a. alguses leitakse viga üles ja me saame loobuda ühest töomahukast lõigust raamatukogutöös (kaartide liitmine kataloogi) ja keskenduda rohkem fondi sisestamisele.

Fondi sisestavad arvutisse peale keskraamatukogu veel ka Kiviõli, Avinurme, Toila, Voka, Mäetaguse, Aseri, Tammiku.

Voka raamatukogu on hetkel ainus, kus kogu fond on sisestatud. Keskraamatukogu ja Toila on jõudnud arvutisse kanda ca 40% fondist, mõnevõrra vähem on Avinurmel ja Mäetagusel.

Komplekteerimisosakonnalt saavad kataloogikaardi 23 raamatukogu. Kaks raamatukogu saavad kirjed disketil koos uute raamatute pakiga, Avinurme raamatukogule saadetakse kirjed e-postiga.

Alates 2001.a. septembrist alustasime kirjete kopeerimist ELNET Konsortsiumi elektronkataloogist.

Jõgevamaa

Alfabeetilist kataloogi täiendavad kõik raamatukogud. Ka need, kus on loomisel elektrooniline kataloog. Pealkirjade kataloog on 3 raamatukogul (keskraamatukogu, Kuremaa, Aidu). Paljudel raamatukogudel on olemas kodulookartoteek. Puurmani raamatukogus on luuletuste kataloog.

Elektroonilise kataloogi loomine on käsil 11 raamatukogul, kõigil neil on K3000 tarkvara. Sisselöödud fondi osa on raamatukogudes väga erinev. Põhiprobleemiks on ajapuudus, põhitöö kõrvalt aega fondi sisestada eriti ei jää. Möödunud aastal kasutas selleks lisatööjõudu Puurmani raamatukogu. 2001.a. sügisest annab keskkogu disketiga uute raamatute kirjeid soovijatele, et lihtsustada raamatute sisestamist elektroonilisse kataloogi. Saare ja Pala raamatukogus läks tehtud töö luhta, seoses arvuti kõvaketta rikkega.

Raamatukogu nimi	% elektronkataloogis
Adavere raamatukogu	95,7%
Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu teenindusosakond	70% (ca 20% on vahetuskoogu fond, topelt eks-id,mida ei sisestata)
Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu lasteosakond	92%

Voore raamatukogu	25,8%
Laiuse raamatukogu	17%
Puurmani raamatukogu	15%
Jõgeva Linnaraamatukogu	9,5%
Saare raamatukogu	Töö on algusjärgus
Vaimastvere raamatukogu	Töö on algusjärgus
Pala raamatukogu	Töö on algusjärgus
Siimusti raamatukogu	Töö on algusjärgus
Torma raamatukogu	Töö on algusjärgus
Tabivere raamatukogu	Töö on algusjärgus

Lugejad elektroonilist kataloogi ei kasuta.

Järvamaa

Alfabeetilisi katalooge täiendatakse kõigis raamatukogudes (v.a. Kolu ja Villevere). Süstemaatilist kataloogi täiendavad veel vaid üksikud raamatukogud (KRK, Türi, Ambla, Laupa, Päinurme). Raamatufondi sisestavad arvutisse KRK, Ahula, Türi, Laupa, Sargvere ja Väätsa raamatukogud. Kareda raamatukogu on praegu ainus raamatukogu maakonnas, kus kogu fond on arvutis ja toimub ka laenutamine arvuti abil. Türi raamatukogul on sisestatud 60%, KRK-l üle 35%, Ahulal 20%, Laupal ligikaudu 36 % ja Väätsal 22 % kogu fondist. Sargveres edeneb töö aeglaselt ja teistes raamatukogudes, kuhu on viimase aasta jooksul “Kirjasto 3000” muretsetud, pole töö veel õieti käima läinud. Seoses “Kirjasto” programmi hoolduse üleminekul teisele firmale, on viimasel ajal tekkinud üldse palju probleeme. KRK näiteks ei saanud aasta alguses kõigis tööarvutites programmi kasutada, kuna seda ei osatud meie uutesse arvutitesse installeerida. Edasise suhtes oleme esialgu äraootaval seisukohal. Fond on ümberliigitatud enamuses maakonna raamatukogudes. Töö on pooleli Koigi ja Kolu raamatukogudes. Peaspetsialist käis sel aastal kohapeal abiks vaid Koeru raamatukogus.

Läänemaa

Läänemaa rahvaraamatukogudest on 2001.aastal oma elektroonilist koondkataloogi programmis Kirjasto 3000 täiendanud:

1. Lääne Maakonna KRK – sisestatud 48 715 eksemplari raamatuid ja 394 eks. CD-plaate ehk 59 % kogu fondist
2. Kirbla külaraamatukogu – sisestatud 3504 eks. raamatuid ehk 31% fondist
3. Metsküla raamatukogu – sisestatud 1005 eks. raamatuid ehk 13% fondist
4. Tuudi raamatukogu - sisestatud 4315 eks. raamatuid ehk 53% fondist

Risti raamatukogu loobus Kirjasto 3000 kasutamisest, sest Risti vallavalitsus ei pikendanud o/ü Deltmariga programmi hoolduslepingut rahapuudusel.

Lugejaarvutite puudumise tõttu täiendavad raamatukoguhoidjad ka kaartkatalooge.

Lugejad ei saa veel ise meie rahvaraamatukogudes kasutada elektroonilisi katalooge meie kogude kohta, infot otsivad ja vahendavad raamatukoguhoidjad. Avaliku arvuti abil saab kasutada otsinguks ELNET Konsortsiumi raamatukogude elektroonilisi katalooge.

2002.aastal saab Lääne Maakonna KRK rakendada Kirjasto 3000 või siis testitud RIKS programmi baasil tööle laenusmooduli, sest vanema fondi sisestamine lõpetatakse lähiajal.

Lääne- Virumaa

Elektronkataloogi koostab 11 raamatukogu - keskraamatukogu, Kunda, Tamsalu, Tapa, Kadrina, Lepna, Sõmeru, Vihula, Vinni-Pajusti, Viru-Nigula, Väike-Maarja, disketid saabuva kirjanduse kirjetega saadakse keskraamatukogust. Kuna keskraamatukogu fond on nüüd kõik arvutis, salvestati see laserplaadile ja soovijad saavad kirjeid kasutada oma kataloogi koostamisel. Lugejatele kasutada on elektronkataloog ainult keskraamatukogus.

Raamatute kirjeid on elektronkataloogis järgmiselt:

Keskraamatukogu	53 270	100 %
Kunda	2 000	10 %
Tamsalu	3 000	17 %
Tapa	20 500	42 %
Kadrina	11 246	63 %
Väike-Maarja	2 638	12 %
Lepna	3 542	25 %
Sõmeru	2 784	22 %
Vihula	1 500	16 %
Vinni-Pajusti	4 278	20 %
Viru-Nigula	7 574	49 %

Pölvamaa

Kõige olulisem oli alusepanemine uuele, veebipõhisele elektronkataloogile URRAMi baasil. Töös võib eristada järgmisi etappe:

Rahvaraamatukogule sobivate väljade valik USMARC süsteemist kevad-talvel. Suur abi oli USMARC kataloogimise õppusest, mille viis läbi Sirje Nilbe Rahvusraamatukogust.

Kirjete konverteerimine KIRJASTOST õnnestus suhteliselt hästi. Kevadel-suvel toimus 3 konverteerimist. Kõik eelnevalt sisestatud kirjed on uude elektronkataloogi üle toodud, kuid vajavad siiski korrastavat kätt, mis johtub kahe programmi erinevustest. Eriti suur on vahe muusikateavikute kirjeldamisel. Ka on vaja korrastada märksõnad.

Saabuva kirjanduse kataloogimine URRAMi baasil sai alguse teisest poolaastast. Enamjaolt tõmmatakse kirjeid INNOPACist ja täiendatakse vastavalt vajadusele märksõnade osas või lisatakse teaviku sisu paremaks avamiseks paar lauset märkuste väljal. Toimus muudatus KIRJASTO kasutavate raamatukogude jaoks. Enam ei saa nad keskkogust kaasa disketti kirjetega. Alternatiivina kasutati kirjete tõmbamist ESTERist US -FIN konverteri kaudu. Kõik said ka vastava koolituse. Paraku osutus see siiski keeruliseks ja tülikaks ning nende jaoks, kes soovisid URRAMiga kiirelt ühineda, ka suhteliselt mõttetuks. On ju URRAMis ainult üks andmebaas, mida nimetuste osas koostatakse peamiselt keskkogus, teistel tuleb uute raamatute osas ainult täiendada oma eksemplari kirjet (olemas alates 1997.a.) vöotkoodi/inventarinumbri. Pisut lisatööd tuleb teha nn vana osaga (enne 1997.a. ilmunud trükised), mille kohta sisaldab baas vaid nimetuste kirjeid ja keskkogu eksemplarikirjeid. Sellele osale tuleb lisada (terved) eksemplarikirjed. Nimetuste kirjed tuleb luua vaid sellistele nimetustele, mida keskkogus olemas ei ole, või mida pole jõutud veel sisestada.

Elektronkataloogi loomist URRAMis alustati 2001.a. lõpul Himmastes. 2002.a. algul Rāpinas, Tilsis, Valgjärvel, Vastse-Kuustes, Oraval.

Nn. vana fondi sisestamisega keskkogus 2001.a. algul ei tegeldud. Põhjuseks loomulikult üleminek uuele programmile ja sellega kaasnev mõningane ebakindlus.

Hiljem otsustati siiski sisestama hakata ja nii teenindusosakonnas kevadel ja suvel ka tehti (liigid 15-32). Kirjed konverteeriti URRAMisse. Sügis kulus tutvumiseks uue programmiga, õppimiseks-harjutamiseks kohendati konverteeritud kirjeid. Alustati kodulooliste artiklite bibliografeerimist. 2002.a. algul on jõutud taas vana fondi sisestamiseni. Lasteosakonnas loodetakse valmis jõuda aasta lõpuks, teenindusosakonnas 2003.a. Seni on sisestatud vaid eestikeelseid raamatuid. Oleks väga hea, kui 2002.a. jooksul saaks ka venekeelseid kirjeid INNOPACist tõmbama hakata. 2001.a lõpul oli keskkogu elektronkataloogis 45 296 kirjet, neist 25 320 raamatukirjet, 30 perioodikakirjet ja 19 946 analüütilist kirjet. Kõige olulisem on muidugi sisestatud raamatute hulk. 2001.a. lõpul oli keskkogus 69 962 eksemplari, millest sisestatud on 39687 eks. ehk 56, 7 %. Lugejad esialgu veel uut elektronkataloogi kasutada ei saa.

Muidugi täiendati teistes raamatukogudes peamiselt keskkogust saadud diskettide abil ka seniseid, KIRJASTO-l põhinevaid elektronkatalooge. Tegevus pidurdus aga uue programmi ootuses. Nii ei sisestatud aasta jooksul näiteks Moostes (ühineb URRAMiga 2002.a.). Vastse-Kuustes viisid vargad koos arvutitega ära ka KIRJASTO, elektronkataloogi taastamisest ja täiendamisest loobuti. Kuna KIRJASTO enam edasi ei arendata, on muutunud elektronkataloogi täiendamine mõttetuks (nii tundub vähemalt 2002.a. algul) ja igal juhul tuleb leida alternatiiv. Enamus KIRJASTO omanikke on URRAMiga juba liitunud või peatselt liitumas. Loodetavasti leitakse selleks võimalus ka Räpina vallas, kus kolmes raamatukogus on seni veel KIRJASTO. Raamatukoguhoidjate huvi uue programmi vastu on olemas. Aasta jooksul tegeldi ka tavaliste kaartkataloogidega. Keskkogus korrastati võõrkeelse kirjanduse kataloogi.

Edeneb uue raamatukogu tarkvaraprogrammi "URRAM" töölerakendamine ja arendamine, programm on leidnud poolehoidu külakogudes, kus sellega aktiivselt tegeldud (Himmaste, Tils), kasutusele on võetud komplekteerimise ja kataloogimise moodul, saab teha autori-, pealkirja- ja märksõnaotsingut.

Pärnumaa

Raamatukogu	Fond	Arv elektroonilises kataloogis	%
Sindi	28 006	4579	16,3
K.-Nõmme	24 461	2000	8,2
Allikukivi	14 982	4000	26,7
Anelema	7 867	100	1,3
Audru	17 147	2070	12,1
Häädemeeste	18 780	14 000	74,5
Libatse	6 690	6075	90,8
P.-Jaagupi	23 911	2446	10,2
Surju	9 686	300	3,1
Tali	10 934	3800	34,8
Tori	16 037	1092	6,8
Treimani	11 659	871	7,5

Häädemeestel tehti ettevalmistusi elektrooniliseks laenutamiseks (sisestati arvutisse lugejaandmebaas, valmistati lugejakaardid, varustati need võotkoodidega ja kiletati. Tehti esimesed laenutused arvutiga.

Pärnu Keskraamatukogul elektronkataloogis 51% kogust

Raplamaa

Rapla maakond ei kuulu rahvaraamatukogude automatiseerimise taseme poolest edukamate hulka. 34 rahvaraamatukogust on raamatukogutarkvara kasutusel 12 raamatukogus. Aruandeaastal osteti juurde Kirjasto 3000 1 litsents Rapla Keskraamatukogule ja võeti taaskasutusele Raamat 2000 Teenuse raamatukogus, elektroonilist laenutust ei kasutata veel üheski raamatukogus.

Elektroonilisele kataloogile üleminek toimub mitmes maakonna raamatukogus:

Rapla Keskraamatukogu	Kirjasto 3000	sisestatud 60,5% fondi üldarvust
Kohila	Kirjasto 3000	sisestatud 6,8% fondi üldarvust
Märjamaa	Kirjasto 3000	sisestatud 30,6% fondi üldarvust
Kodila	Kirjasto 3000	sisestatud 64% fondi üldarvust
Kehtna	Kirjasto 3000	
Haimre	R 2000	sisestatud 5,1% fondi üldarvust
Laukna	R 2000	sisestatud 5% fondi üldarvust
Sipa	R 2000	sisestatud 60% fondi üldarvust
Valgu	R 2000	sisestatud 21% fondi üldarvust
Varbola	R2000	sisestatud 25% fondi üldarvust

Lugeja kasutuses ei ole elektroonilist kataloogi, kuna üheski raamatukogus pole fond 100% elektroonilises kataloogis.

Saaremaa

2001.a. jätkus Saare Maakonna Keskraamatukogus vanema kirjanduse elektroonilise kataloogi sisestamine. praeguseks on elektronkataloogis olemas keskkogus 57 120 kirjet, s.h. 38 682 raamatukirjet ja 18 438 analüütilist kirjet. Vanast fondist on keskkogus sisestatud eestikeelne teadmiskirjandus ning eesti ilukirjandus.

Saabunud raamatute kirjed sisestatakse arvutisse. 5 külaraamatukogu (Kärla, Tornimäe, Taritu, Orissaare ja Kaarma) saavad disketi kirjetega. 2001. aasta algusest ei koostata enam kaartkataloogi keskkogu tarvis ning seda ei prindita ka välja. Keskkataloogi koostamist kaartkataloogina siiski jätkatakse, samuti ka kõigi külaraamatukogude summaarse arvestuse raamatuid, mis peegeldavad raamatufondi seisuga nii liigiliselt kui rahaliselt.

Külaraamatukogudest on fond sisestatud ning elektronkataloogile ja arvutilaenutusele üle läinud Kärla ja Tornimäe raamatukogu. Lugeja elektroonilist kataloogi kasutada neis raamatukogudes praegu veel ei saa.

Raamatute eksemplaride % elektronkataloogis

Saare Maakonna Keskraamatukogu	52%
Kaarma	23%
Kärla	100%
Orissaare	16%
Taritu	20%
Tornimäe	74%

Tartumaa

Uue tarkvaraprogrammi URRAM juurutamine. Aktiivne tegevus programmiga algas augustis, praeguse seisuga võib öelda, et programm töötab ja areneb edasi vastavalt kasutajate ettepanekutele. 2001.aasta lõpuks oli programmiga ühinenud 7 külaraamatukogu, 2002.aasta 20. veebruari seisuga oli liitujaid kokku 14 (Ilmatsalu,

Kavastu, Laeva, Lohkva, Lähte, Melliste, Rannu, Rõngu, Roiu, Sangla, Vara, Võõpste, Ülenurme ja Kõrveküla). Aasta jooksul on planeerinud ühinemist veel mitmed raamatukogud, nende ühinemine sõltub eelarvelistest võimalustest. Uue aasta peamine eesmärk on eelkõige arvuti ja programmialane koolitus, kartusest arvutit kasutada on õnneks üle saadud, seda peab keskkogu oma järjekindla selgitustöö viljaks. Internetiühendus on võimaldanud kiirendada infovahetust, paberkaardjate kasutamine on viidud miinimumini.

Tartumaal kasutatavas tarkvaraprogrammis URRAM ei ole võimalik kirjade eristamine raamatukogude kaupa, sest tegu on ühtse maakondliku andmebaasiga, millesse on sisestatud 17262 kirjet alates 1997. aastast, Tartumaa omavalitsuste nõusolekul ja rahastamisel asus 2002. aasta jaanuarist tööle andmesisestaja, kelle ülesandeks on koondkataloogi põhjal, kasutades Elnet Konsortsiumi andmebaaside abi, sisestada kirjed koos eksemplaride arvuga 1971-1996. Iga URRAM-ga liitunud raamatukogu ülesandeks jääb lisada oma inventari number ja sisestada lugejad.

Kõrveküla Raamatukogu kasutab järgneva tarkvara mooduleid: komplekteerimine, kataloogimine, laenutamine. Avaliku kataloogi otsingut saavad kasutada kõik internetiühendusega raamatukogud ja muud institutsioonid, avades Kõrveküla Raamatukogu kodulehekülje esilehe <http://www.tartuvv.ee/tmk/> ja valides sealt Avaliku otsingu teavikutest.

Kirjasto 3000 kasutab:

- Härma raamatukogu, fond on täielikult elektroonilises andmebaasis ja laenutab elektrooniliselt .
- Elva Linnaraamatukogu fondist elektroonilises kataloogis 7%
- Meeksi raamatukogu fondist 16,7%.

Valgamaa

Elektroonilist kataloogi koostatakse

Valga Keskraamatukogus (sisestatud 67,6%)

Otepää Linnaraamatukogus (sisestatud 7,2%)

Tõrva Linnaraamatukogus (sisestatud 26,1%)

Kuigatsi (sisestatud 4,3%)

Nõuni (sisestatud 50,9%)

Pühajärve (sisestatud 19,5%)

Riidaja (sisestatud 16,7%)

Sangaste (sisestatud 20,7%)

Tsirguliina (sisestatud 5,7%)

Elektronkataloogi liidetakse peamiselt uudiskirjandus, vanema fondiosa juurdeliitmine käib jõudumööda.

Elektronkataloogi saavad lugejad kasutada ainult Valga Keskraamatukogus. Teistel maakonna raamatukogudel ei ole eelarves raha lisalitsentside ostmiseks.

Elektronkataloogi kõrval on maakonna raamatukogudes endiselt kasutusel kaartkataloog ja seda täiendatakse pidevalt. Keskraamatukogu komplekteerimise osakond annab jätkuvalt kõikidele raamatukogudele koos raamatuga ka kataloogikaardi.

Viljandi

Disketil on keskkogust kirjeid antud katseliselt. Peame seda hädaabinõuks, lahenduseks oleks maakonna ühtse andmebaasi olemasolu.

Kirjed koostatakse ise kohapeal, disketil pole praegu võimalik kirjeid edastada.

Edaspidi, kui kõik läheb ühtse arvutivõrgu suunas (plaanitav URRAMI programm), on nn. kilplase töö lõpetatud, mille üle praegu õigusega kurdetakse.

Lugeja ei kasuta elektroonilist kataloogi veel mitte üheski raamatukogus.

Elektrooniline kataloog on 15 raamatukogul 42-st.

Fondi sisestamine elektronkataloogi raamatukogude kaupa:

Raamatukogu	%
Viljandi Linnarmtk.	66,5
Abja-Paluoja	1,5
Holstre	62,0
Karksi	18,3
Karksi-Nuia	29,0
Kärstna	15,5
Lilli	5,5
Mustla	2,0
Mõisaküla	44,0
Olustvere	86,0
Paistu	2,5
Suislepa	3,0
Suure-Jaani	26,0
Vana-Võidu	84,2
Vastemõisa	45,6

Elektronkataloogi koostamine on kompleksne töö; kirje koostamine, indekseerimine, märksõnastamine, vöötkoodide kleepimine ja kiletamine.

Linnaraamatukogu, kes peab ka kaartkataloogi, teeb elektronkataloogi sisestamise kohta märkused kaartkataloogi põhikaardile, samuti tehakse vajadusel pisiparandused või pannakse kõrvale suuremaks "remondiks". Praktiliselt on kõik sisestatud raamatud korrastatud. Seega on see küllalt aeganõudev tegevus.

Võrumaa

Alfabeetiline kaartkataloog on Võrumaal kuni aastani 2001 kõigis külaraamatukogudes. 16 külaraamatukogu on aasta algusest peale saanud raamatupakiga koos ka disketi kirjetega, neist 11 on loobunud kaartkataloogist ja läinud üle elektroonilisele kataloogile. Liigilist kaartkataloogi peab veel 8 raamatukogu.

Võrumaa Keskraamatukogus on elektroonilises kataloogis 53 % trükistest ja 36 % auvistest.

Infotehnoloogiline areng raamatukogus on praegu väga kiire nii nagu kogu infotehnoloogia areng. Eestimaal on see paikkonniti väga erinev, kindlasti sõltub suuresti rahast, tihti aga nõuab suurt pealehakkamist, visadust ja suurt inimlikku tarkust.

5. LUGEJATEENINDUS

Lugejateeninduses oli nii edasi- kui tagasiminekuid. Raamatukogude jätkuvast populaarsusest annab tunnistust külastuste arvu suurenemine. Külastuste koguarv suurenes eelkõige nendes raamatukogudes, mis viimastel aastatel said uued ruumid või kus avati internetipunkt. Kuid külastuste arvu tõusu pole õige seostada üksnes võimalusega raamatukogus internetti kasutada, külastuste tõus on olnud sealgi, kus ei ole internetti.

5.1 Külastuste arvu võrdlus 2000. aastaga (absoluutarvudes)

	Külastused	Muutus (%)	sh. lastele	Muutus (%)
Keskrk-d	2 422 664	-0,2	520 969	-2,8
Linnark-d	1 621 875	+4,1	395 576	-1,4
Lasterk-d	114 144	+1,1	92 562	-3,6
Vallark-d	253 182	+17,6	91 171	+35,1
Külark-d	1 887 529	+1,9	744 389	+1,1
Üldkasutatavad rk-d	6 299 394	+2,1	1 844 667	+0,4
Muud rk-d	127 021	-10,6	405	-64,3
Eesti kokku	6 426 415	+1,8	1 845 072	+0,4

Üle mitme aasta on langenud lugejate arv. Tagasimineku on suuremad just laste osas. Enim on langenud laste arv keskraamatukogudes. Osaliselt on see seotud statistilise arvestusega, mille kohaselt isikut, kes kasutab üksnes lugemissaali, lugejaks ei registreerita. Kuid ka maaraamatukogudes on laste arv vähenenud rohkem (-2,3%) kui üldine lugejate arv, mis langes -0,8%.

5.2 Lugejate arvu võrdlus 2000. aastaga (absoluutarvudes)

	Lugejad	Muutus (%)	sh. lapsi	Muutus (%)
Keskrk-d	164 466	- 1,4	38 451	-5,3
Linnark-d	116 636	+1,1	34 297	-0,1
Lasterk-d	9 302	- 2,9	7 566	-2,4
Vallark-d	18 477	+13,9	6 493	+13,9
Külark-d	128 952	-2,5	47 267	-4,2
Üldkasutatavad rk-d	437 833	- 0,6	134 074	-2,7
Muud rk-d	10 001	+ 10,1	221	+50,3
Eesti kokku	447 834	- 0,4	134 295	-2,6

Jätkuvalt on langenud laenutuste arv. Suurel määral on tagasimeinik põhjustatud laste laenutuste vähenemisest keskraamatukogudes. Maaraamatukogudest saame täpsema pildi kui vaatame küla- ja vallaraamatukogude näitajaid koos. Laenutuste arv maaraamatukogudes on vähenenud -3,5% ja nendeski on laste laenutused vähenenud märgatavalt rohkem -7,6%.

5.3 Laenutuste võrdlus 2000. aastaga (absoluutarvudes)

	Laenutused	Muutus (%)	sh. lastele	Muutus (%)
Keskrk-d	4 422 404	-3,6	797 887	-12
Linnark-d	3 772 815	-2,8	726 765	-6,7
Lasterk-d	174 791	+1,3	140 571	+1,7
Vallark-d	591 524	+8,2	136 968	+13,4
Külark-d	4 339 163	-4,9	1 079 153	-9,8
Üldkasut.rk-d	13 300 697	-3,2	2 881 344	-8,2
Muud rk-d	202 848	-23,7	676	-62,9
Eesti kokku	13 503 545	-3,6	2 882 020	-8,3

Laenutuste arvu vähenemise üheks olulisemaks põhjuseks on uudiskirjanduse väike eksemplaarsus, mis on tingitud rahapuudusest. Võrumaa KR kojulaenutuses tehtud äraütluste valikstatistika näitas, et kõige enam tuntakse puudust uuemast ilukirjandusest. Sellele järgnesid liigid 3, 6 ja 1.

Lääne-Virumaa toob taas esile nn. kohustusliku kirjanduse nappuse. Vajalikul määral ei ole seda rahvaraamatukogudeski, rääkimata kooliraamatukogudest.

Läänemaa nendib, et kahjuks suureneb igal aastal nende teavikute arv, mida saab kasutada vaid raamatukogus. Kuid mida rohkem suureneb kohalkasutus, seda suurem on ka laenutuste langus, sest kohalkasutus ei lähe statistikas laenutusena arvesse.

Laenutuste arv langeb kui vähendatakse kojulaenutavate teavikute arvu (Lääne-Virumaa KR-s ja Tartu Linna KR-s), pikendatakse laenutustähtaegu (Lääne-Virumaa KR lasteosakonnas).

Referaatide tegemisel otsitakse palju materjali internetist.

Kindlasti on mõju avaldanud raamatukogude kinniolek remondi või inventuuri tõttu, töötaja vahetus

Liisa Düüna rõhutab, et “Lugemisega üha enam võistleva hakkava arvutimaailma pealetungist tingituna on möödapääsmatu uute raamatupropaganda võimaluste ja reklaamivahendite leidmine ning nende oskuslik kasutamine. Kui me tahame, et eestimaalasi ka tulevikus lugevaks rahvaks saab pidada, peame meiegi sellele oma mõistuse ja oskustega kaasa aitama.”

5.4 Lugejateeninduse põhinäitajatest maakondade ja linnade lõikes.

Kõige valdavam on külastuste arvu tõus, kuid lugejate ja laenutuste arvu osas on märgatav langus.

Ainsana on kasvanud kõik lugejateeninduse näitajad Tallinnas. Vaatamata sellele, et Kadrioru raamatukogu oli kolmveerand aastast kinni. Kasv on olnud ka keskraamatukogus, kuigi kolimiste tõttu muutusid töötingimused ja aasta lõpul oli raamatukogu suletud. KR lugejate ja külastuste osas pole siiski saavutatud 1998 aasta taset. Keskraamatukogus on veidi kasvanud lasteteeninduse näitajad, kuigi linnas tervikuna on need vähenenud.

Jõgevamaal, Läänemaal, Raplemaal ja Võrumaal on kasvanud lugejate arv ja külastuste arv. Langenud laenutuste arv.

Rapla KR aruandes rõhutatakse, et kõige tugevamalt on vähenenud näitajad lasteteeninduse osas ja seda kõikides raamatukogu tüüpides.

Tartu linnas, Harjumaal, Hiiumaal, Järvamaal, Lääne-Virumaal, Põlvamaal, Pärnumaal, Tartumaal, Valgamaal ja Viljandimaal on suurenenud külastuste arv, kuid langenud laenutuste arv ja lugejate arv. Lääne-Virumaal langes lugejate arv eelkõige keskraamatukogu ja Kunda raamatukogu tagasimineku tõttu, mitmes maaraamatukogus oli siiski lugejaid rohkem.

Põlvamaal on lugejate arv on pisut langenud. KR-s on peamiseks põhjuseks haigla laenutuspunkti sulgemine. Enam kui pooltes maakonna raamatukogudes on lugejate arv tõusnud, maaraamatukogudes tervikuna aga langenud.

Tartu linnas on lugejate arv veidi langenud, aga külastused on tõusnud, seda eelkõige L. Koidula harukogu tööle hakkamise tõttu. Laenutused on kogu süsteemis langenud, seda eelkõige keskkogus kõigis osakondades, vähenenud on ka kohalikes. Tuuakse välja mitmesuguseid põhjusi. 1) KR ruumid ei ole enam lugejasõbralikud, 2) ei suudeta komplekteerida seda, mida lugejad vajavad. Raha napib uute teavikute (videode, CD-de hankimiseks), 3) palju vajalikku informatsiooni saadakse kätte interneti vahendusel. Keskraamatukogus vähendati kojulaenutavate ajakirjade hulka, mistõttu vähenes ka ajakirjade laenus.

Tartumaal on langenud lugejate ja laenutuste arv. Põhjuseks tuuakse mitme raamatukogu töökorralduse muutused ja uute erihariduseta töötajate oskamatus. Külastuste arv on suurenenud. Raamatukoguhoidjate arvates vähendas lugemist ka interneti tulek raamatukogudesse.

Saaremaal on lugejaid ja külastusi vähem, kuid laenutusi rohkem. Lugejate arvu vähenemist põhjendatakse elanike vähenemisega maakonnas, sest Saaremaal on probleeme töö leidmisega ning inimesed lahkuvad mandrile. Külastuste vähenemisel tuuakse põhjuseks lugejate arvu vähenemine. Samal ajal on üheks põhjuseks ilmselt ka interneti jõudmine kodudesse. On palju juhtumeid, kus inimene raamatukokku tulles kommenteerib, et kodus internetist ei leidnud seda, mida vaja, äkki raamatukogust saab soovitud infot.

Sillamäel on tõusnud lugejate arv, kuid langenud külastuste ja laenutuste arv.

Kohtla-Järvel, Pärnus ja Ida-Virumaal on langenud kõik lugejate arvu näitajad. Kohtla-Järve linnas oli kojulaenutusi 6,7 % vähem kui 2000. aastal. Laenus vähenes kõigis raamatukogudes peale keskraamatukogu.

Pärnu linnas tuuakse põhjusena esile linnaelanike arvu vähenemine ja asjaolu, et keskraamatukogu teenindusosakond ei vasta kaasaja nõuetele (puuduvad avariilid). Harukogud töötavad heades tingimustes ja nendes on kasvanud ka lugejate ja külastuste arv.

Ida-Virumaal on peamine osa languses linnarajoonides, külarajoonides toimunud tõus ei korvanud langust. KR oli mõnda aega remondi tõttu suletud (2 nädalat).

5.5 RVL-i kasutamine

Peamiselt kasutatakse maakonnasisest RVL-i, kuigi eksemplaride vähesus seab siingi oma piirid. RVL-i väljaspoole maakonda kasutatakse suhteliselt vähe, sest tavaliselt tahab inimene raamatut kohe saada ja pealegi tuleb endal tasuda saatekulud. Rapla KR märgib, et rohkem kasutavad RVL-i venekeelsete lugejatega raamatukogud ja õppureid varustavad raamatukogud. Ida-Virumaal kasutavad raamatukogud RVL-i teeninduspiirkonnas elavate eesti lugejate teenindamiseks. Rahvusvahelist RVL-i pole kasutatud. Viljandi KR kirjutab, et rahvusvaheline RVL on lugejale tülikas, kuna tellimine käib läbi Rahvusraamatukogu, kuhu lugeja peab tellitavale järgi minema ja ka tagasi viima.

RVL-i osatähtsus on raamatukoguti erinev. Näiteks 2001.a. moodustas RVL 42% Kõrveküla Raamatukogu laenutuste üldarvust. Sellest poole moodustas võõrkeelne ilukirjandus maakonna raamatukogudele. Tänu elektroonilisele keskkataloogile on RVL muutunud tõhusamaks ja kiiremaks.

5.6 Lasteteenindus

Laste lugemishuvi on vähenenud. Loetakse ja laenutatakse enamasti kohustuslikku kirjandust. Seda aga paraku napib. Lugemishuvi vähenemist saab seletada teiste infokandjate laiema levikuga, ka laste õpikoormuse suurenemisega. Järjest vähem on lugejaid, kes tulevad raamatukokku lihtsalt aega veetma. Tundub, et aina rohkem istutakse lugemissaalis konkreetse koolitöö tõttu.

Samas on suurem osa interneti kasutajatest lapsed, samuti kuulavad nad meelsasti raamatukogus muusikat ja vaatavad videofilme. Võimalusel mängiksid arvutimänge.

Rapla KR rõhutab, et kõige tugevamalt on vähenenud põhinäitajad lastetöö osas ja seda kõikides raamatukogu tüüpides. Üksikasjalikku analüüsi ja uurimist ei ole tehtud, kuid tegemist on ühiskonnas toimuvate protsessidega.

Harju Maakonnaraamatukogu analüüsis lasteteeninduse osakaalu raamatukoguteeninduses ja täheldas, "mida suurem koht, seda väiksem on lasteteeninduse osakaal näitarvudes (lugejatest 30 % ja laenutustest ja külastustest 20 -25 %). Väikestes kohtades on lasteteeninduse osa suurem (35-50 % lugejatest ja 11-36 % laenutustest, 20 - 50 % külastustest.).

Võibki öelda, et lasteteenindus moodustab lugejateenindusest umbes kolmandiku. Lasteteeninduse maht on seotud piirkonna suurusega, kooli- ja kooliraamatukogu olemasoluga, raamatukogu asukohaga. Koolides või koolide vahetus läheduses asuvates rahvaraamatukogudes hõlmab lasteteenindus kogu lugejateenindusest umbes poole.

Maakonniti on laste osakaal lugejate üldarvust vahemikus 30 – 40%. Laste külastused on vahemikus 28,9 (Viljandimaal) – 38% (Jõgevamaal). Laste laenutuste osakaal on väiksem, sest lapsed laenavad tunduvalt vähem kirjandust, kui täiskasvanud. Nad kasutavad raamatukogu rohkem kohallugemiseks. Koju laenatakse üksikute eksemplaride kaupa. Laste laenutused olid vahemikus 21,5 (Viljandimaal) - 26,6 % (Pärnumaal).

Eelmise aastaga võrreldes vähenes Pärnumaal laste arv 22 külakogus, vähenes ka külastuste arv, laenutuste arv jäi eelmise aasta tasemele. Lasteteeninduse seisukohalt on raamatukogude asukoht maakonnas soodne. 11 raamatukogu asuvad kas koolimajas või lasteaias, 3 raamatukogu laenutuspunkt asub koolimajas. Sellest õppeaastast likvideeriti Pärnu-Jaagupi Keskkooli raamatukogu. Õnneks sai rahvaraamatukogu uued ja väga mugavad ruumid kooli lähedale. Oluliselt paranesid tingimused laste jaoks ka Kilingi-Nõmme, Varbla, Urge, Uulu, Libatse, Kihnu raamatukogudes. Kahes raamatukogus püüti lasteteenindust analüüsida: Lõpel selgitati välja raamatukogu lahtiolekuaegade sobivus õpilastele, Surjus aga raamatukogu kasutamist. (30% loeb ainult kohustuslikku kirjandust).

Läänemaal on proportsioonid ja suhtarvud lastetöö põhinäitajais olnud stabiilsed ja vabariigi keskmise tasemel. Lääne Maakonna KR lasteosakond märgib oma aruandes, et lugejais on hõlvatud 85 % Haapsalu õpilastest.

Erinevalt teistest keskraamatukogudest näitab Tallinna KR-s ja Kõrveküla Raamatukogus lasteteeninduse tõusutendentse. 2000.a. moodustas laste osa Kõrvekülas lugejate üldarvust 27,6%, 2001.a. vastavalt 36,8%. Laste külastused moodustasid 2000.a. 33,2% külastuste üldarvust, 2001.a. vastavalt 51,3%. Viimane on tingitud uuest teenusest, interneti kasutamisevõimalusest 3 arvutitöökohal. Raamatukogu on hakanud rohkem külastama poisid.

5.7 Erivajadustega inimeste teenindus

Paljudes raamatukogudes puuduvad võimalused liikumispuuetega inimeste teenindamiseks (pole võimalik siseneda ratastooliga).

Erivajadustega inimeste teeniduseks on tingimused Võru, Valga ja Järvamaa KR-s, Lääne-Virumaa KR-s ning Tapal ja Väike-Maarjas, TallinnaKR-s, Männi ja Laagna raamatukogudes. Ratastooliga pääseb ka Kohtla-Järve KR lugemissaali ja Pärnu KR ajalehtede lugemissaali.

Võrumaa KR-s on lugemissaalist võimalik laenutada heliraamatuid. Võrumaa Puuetega Inimeste kojas (Võru Karja tn. 17) on avatud neljapäeviti kell 12.00-17.00 Võrumaa KR laenutuspunkt, kus lugejaid teenindab raamatukoguhoidja Matti Russ. Lugejaid 56 (neist 5 ratastoolis ja 9 vaegnägijat). Peamiselt loeti ilukirjandust, suur huvi oli heliraamatute vastu.

End on õigustatud Pärnumaal Sindi raamatukogu laenutuspunkti tegevus Päevakeskuses. Surju raamatukogu laenutuspunkt asub vanurite kodus. Jõõpre raamatukogu asub ühes majas hooldekoduga ja teeb sellega tihedat koostööd.

Üle Eesti tellitakse vaegnägijatele heliraamatuid ja –kassette Eesti Pimedate Liidu Teabe- ja Koolituskeskusest RVL-i teel. Sageli pole kiirelt lugevaile-kuulavaile vaegnägijatele lisa pakkuda, sest valik on mitmel juba ammendatud.

Tartu Linna KR kirjutab, et probleeme on vaimsete hälvetega lugejate teenindamisel, sest raamatukoguhoidjal puudub reeglina vastav ettevalmistus. Tundub aga, et ühiskond toodab sellisid inimesi aina juurde. Esialgu jääb raamatukoguhoidja rolliks neile sobivat kirjandust soovitada ja neid ära kuulata.

Narva KR-s korraldati esmakordselt raamatukogu tutvustav õhtu ratastoolis invaliididele, kusjuures organiseeriti ka firma “Argo-Electronics” abil nende transport raamatukokku ja koju. Õhtu lõppes direktori vastuvõtuga.

5.8 Koduteenindus

Koduteenindus toimub raamatukogudes vastavalt nõudlusele.

Koduteenindust vajavad eelkõige raamatukogu kauaaegsed eakad lugejad, kes soovivad lugeda põhiliselt uudiskirjandust. Praeguse eksemplaarsuse juures (nimetuse kohta keskmiselt 2-3 eks.) ei suuda raamatukogu seda tagada.

Koduteeniduseks kasutatakse kas raamatukogutöötajaid või sotsiaaltöötajaid, samuti viivad erivajadustega lugejatele raamatuid sugulased, naabrid ja lähedased tuttavad.

Seoses uute koosseisude kinnitamisega, sai Kärkla Keskraamatukogu alates 1.aprillist 2001.a.metoodik-koduteenindaja ametikoha. Tema tööd polnud sisulises aruandes lähemalt käsitletud.

Võrumaa Keskraamatukogu rõhutab, et koduteeninduse edasiarendamine nõuab täiendavaid vahendeid.

5.9 Vähemusrahvuste teenindus

Vähemusrahvusest külastaja on valdavalt vene keeles lugev kodanik, kelle lugemissoovidega on järjepidevalt arvestatud.

Raamatukogudesse, kus on rohkem vene keeles lugejaid, tellitakse venekeelseid teavikuid (raamatuid, ajalehti ja ajakirju). Kasutatakse aktiivselt RVL-i.

Tartu Linna KR kirjutab, et ühe vene keeles lugeva inimese kohta tuleb praegu 0,9 raamatut, mis on tegelikult keskmisest varumusest suurem.

Pärnu venekeelses ajalehes "Pärnu Ekspress" avaldati keskkogu koostatud ülevaateid lastekirjanduse uudisteostest ja tuletati meelde häid vanu raamatuid. Jätkus venekeelse uudiskirjanduse ülevaadete avaldamine.

Lääne maakonnas elavad vene keelt kõnelevad inimesed on kas raamatubussi lugejad Martnast või kasutavad oma lähima raamatukoguhoidja abi keskkogust raamatute laenamisel (kuigi see on tänaste raamatuhindade juures riskantne teenus).

5.10 Raamatukoguväline teenindus

Raamatukoguväline teenindus kahaneb aasta-aastalt, mitmedki laenutuspunktid on suletud. Samas on viimastel aastatel on seoses raamatukoguteeninduse ümberkorraldamisega senised väikesed külaraamatukogud muutunud laenutuspunktideks (Hiiumaal, Lääne-Virumaal, Võrumaal, Järvamaal, Tartumaal). Mõnestki laenutuspunktist on kujunenud kohalike elanike kokkusaamise, ürituste läbiviimise, muusika kuulamise ja vaba aja veetmise koht (Harjumaal, Läänemaal). Teenindussagedus on laenutuspunktides erinev 1-2 korrast nädalas 1-2 korrani kuus.

	Laenu- tuspunk- tide arv	Raamatukoguvälise teeninduse iseloomustus
Tartu	11	Kõige rohkem lugejaid, laenutusi ja külastusi oli õmblusvabrikus Sangar, järgnevad haiglad ja päevakeskused. Lubja tänaval on omaette töötajaga statsionaarne laenutuspunkt, mis tekkis endise kontrollaparatuuri tehase raamatukogu baasil. Seda on aastaid hoitud lootuses selle põhjal välja arendada Ülejõe harukogu. Seni pole see reaalsuseks saanud. Rändkogusid on Tartu linnas 16, need on põhiliselt koolides sh Masingu koolis (puudega lapsed), Emajõe koolis (vaegnägijad). Kokkuvõttes rõhutab Tartu Linna KR, et raamatukoguväline teenindus vajab põhjalikku analüüsi ja ümberkorraldusi.

Kohtla-Järve	1	Aasta alguses oli 2 laenutuspunkt: KR lasteosakonnal lasteaias ja Ahtme HR-1 Ahtme kaevanduses. Kaevanduse sulgemisel suleti laenutuspunkt.
Harjumaa	7	Oluliselt paranes olukord Penningi laenutuspunktis, mis peale korralikku remonti on kohalike elanike kokkusaamise, ürituste läbiviimise, muusika kuulamise ja vaba-aja veetmise koht.
Hiiumaa	2	Laenutuspunkt on kahel raamatukogul (Käinal Kassari Haridusseltsi majas (0,5 kohaga töötaja) ja Kõrgessaarel laenutuspunkt Laukal (0,5 kohaga töötaja) ja rändraamatukogu Kõpu Internaatkoolis.
Ida-Virumaa	2	Laenutuspunktid on jätkuvalt kahel külaraamatukogul Soonurmel Oandu külas ja Varjal Aa hooldekodus.
Järvamaa	6	Laenutuspunktid töötasid 6 raamatukogu juures. Neist Ahulal Kaalepis, Koerul Kuusnas ja Ollepal nii Ollepas kui Villeveres on korralikud ruumid. Laenutuspunktid on ka Ervita, Reinevere ja Änari raamatukogul.
Läänemaa		KR-1 on raamatubuss. KR laenutuspunkt on juba aastaid Haapsalu Sotsiaalajas. Ümberkorralduste tõttu Läänemaa Haiglas suleti seal KR laenutuspunkt 2001.a.maikuus. Väliteenindus KR-s on võrreldav tubli maaraamatukogu koormusega – 250 lugejat, 3 200 külastust ja 10 500 laenutust aastas. Maaraamatukogudest on laenutuspunkt Ridalal Parila külas; Asukülal Uuemõisas; Risti raamatukogul Piirsalu külas, mis on saanud selle küla seltsielu keskuseks. Nõva raamatukogu juhtaja on koguni oma kodus avanud raamatukogu laenutusriiuli, et Variku elanikele kirjandust lähemale tuua.
Lääne-Virumaa	7	KR-1 on raamatubuss. Laenutuspunktid on (Aasperel (Aaspere keskus), Laekverel (Rahkla), Muugal (Paasvere), Piibel (Piibe), Varangul (Essu), Vergil(Pedassaare) ja Vihulal (Sagadi).
Põlvamaa	7	Aasta algusest sulges KR laenutuspunkti Põlva Haiglas, põhjuseks lugejaskonna pidev vähenemine seoses haiglaravi mahu vähenemisega. Maakonnas tegutses 7 laenutuspunkti järgmiste raamatukogude juures: Kiuna (2), Peri (2), Himmaste (1), Linte (1), Võõpsu (1). Punkte pole palju ja nende kasutegurit raamatukoguhoidjad ise väga kõrgeks ei hinda. Näiteks Peri kurdab lugejate vähesuse üle. Kuna aga üks Peri laenutuspunktidest asub Peri põhikoolis, on see vajalik kooliga kontakti hoidmiseks.
Pärnumaa	10	Laenutuspunkte 7 raamatukogul, punkte kokku 10. Neist 5 asuvad piirkonna kaugemates külades, 3 koolis, 2 päevakeskuses. Uuesti alustas Saulepi raamatukogu laste teenindamist Varbla koolis. Allikukivi aga moodustas 2 ühiskondlikel alustel töötavat laenutuspunkti, Pärnu-Jaagupi saadab kirjandust haiglasse ühe haigla töötajaga.

Raplamaa	1	Laenutuspunkt on säilinud ainult ühel raamatukogul (Kodila).
Saaremaa	14	Laenutuspunktid on 8 raamatukogul. Kahel raamatukogul on 4, teistel 1 laenutuspunkt.
Tartumaa		Kambja raamatukogu kasutab kohaliku valla bussi ühel korral kuus ja laenutab 7 peatuspunktis. Laenutuspunktid on Luke, Võnnu ja Võõpste raamatukogul.
Valgamaa	5	5 laenutuspunkti
Viljandimaa	6	Raamatukoguväline teenindus kahaneb aasta-aastalt. Laenutuspunktid on 6 raamatukogul (varem 8).
Võrumaa		Laenutuspunktide arv on suurenenud.

Raamatubuss on Lääne Maakonna ja Lääne-Virumaa keskraamatukogudel.

Lääne Maakonna KR raamatubuss teenindab jätkuvalt lugejaid Ridala ja Martna vallas.

Lääne-Virumaa KR raamatubuss teenindab 3 raamatubussi punkti Veltsis, Ubjas ja Vaekülas. Bussi kasutas 83 lugejat 530 korral, laenutusi tuli kokku 3759. Bussikulutused kannavad keskraamatukogu (teavikute maksumus, bussijuhi töötasu, bussi remondikulud, liikluskindlustus) ja Rakvere ning Sõmeru vald (bensiinikulu), kelle piirkonda teenindatavad punktid kuuluvad.

5.11 Uued teenusliigid (sh. muusikaosakondades video jm teenuste pakkumine, uute tehnikavahendite kasutamine teenuste osutamisel, tasulised teenused raamatukogus jne)

Uute teenusliikide osas pole olukord eriti kiita. Kõneldakse muusika ja muinasjutukassettide kuulamisest ning videofilmide vaatamisest (keskraamatukogud, linnark-d), Lääne-Virumaa ja Pärnu KR-s saab filme ka koju laenutada.

Tasulistest teenustest pakutakse koopiote tegemist, printimist, väljatrükki internetist, internetist disketile salvestamist, e-posti aadressi pidamist, interneti algkursust (Lääne-Virumaal Tapa), tekstitöötlusprogrammi kasutamist, ruumide üürimist (Harjumaal, Lääne-Virumaal, Raplamaal). Õppijad saavad teha arvutis kursusetöid ja referaate.

Rapla Keskraamatukogu on rõhutanud, et raamatukogutöötajad on huvitatud, et tasulistest teenustest laekuvat raha saaksid nad kasutada lisaks eelarvele ja see ei läheks eelarve kulude katteks, kuid see on jälle vastuolus raamatupidamise seadusega. Analüüsi ja täpseid arvestusi ei ole tehtud, kuid tasuliste teenuste maht on kiiresti kasvanud.

Raplamaal on uue teenusliigina esikohal interneti ja arvuti kasutamine. Praegu pakub interneti ja arvuti kasutamist 17 raamatukogu. Kahes raamatukogus saab kasutada arvutit ainult teksti- ja tabelitöötuseks.

Lääne Maakonna KR kojulaenutuse osakonnas lisandus võimalus Euroinfole juurdepääsuks uue arvuti vahendusel, lisaks saab seda arvutit kasutada elektronposti vaatamiseks ja internetipanga teenuste tegemiseks.

Harjumaal on kasvanud muusika kuulamise ja videote vaatamise võimalused. Muusika- ja videokogusid on täiendanud mitmed raamatukogud. Ääsmäe raamatukogu pakub lisaks muusika kuulamisele ka karaoke kaasategemist.

Kärdla Keskraamatukogus saab eraldi ruumis vaadata videofilme ja kuulata muusikat. Tasulisteks teenusteks on paljundamine, printimine, skaneerimine, faksi saatmine ja vastuvõtmine.

Tartu linnas on tasulisteks teenusteks teavikust teatamine ja meeldetuletus telefoni või posti teel, arvutist väljatrükk, internetiteenuse kasutamise eelregistreerimine, paljundus.

Pärnu KR saksa lugemissaalis saab koju laenutada videofilme, muusika-, keele- ja kirjanduskassette, CD-sid.

Pärnumaal saavad praeguse tehnilise taseme juures vaid üksikud pakkuda kas internetikasutamise, printimise, koopiate tegemise võimalust.

Kohtla-Järve KR lugemissaalis on võimalus kuulata muusikat, vaadata videofilme ja multimeediaid, külastada internetipunkti. Ahtme LHRK Internetipunkti külastajad saavad teha printeri väljatrükke. Kohapeal on võimalik osta diskette.

Viljandi KR toob lisaks internetiteenusele esile kujundustööd sh. fotode skaneerimine arvutisse (Mõisakülas) ja arvutikoolituse täiskasvanuile (Ramsil).

Päikäne Raamatukogust kingituseks saadud lamineerimismasin võimaldab Võrumaa Keskraamatukogul alates 21. märtsist 2001.a. pakkuda lamineerimisteenust, mida reklaamiti ka "Võrumaa Teatajas".

Tallinna KR muusikaosakonna videosaalis on võimalik vaadata Eesti filme. Üle mitme aastakümne on KR-s taas lasteosakond.

6. ÜRITUSED

Harju Maakonnaraamatukogu

ERA lõpetamine. 2001. aastal korraldati mõnevõrra vähem kirjanikega kohtumisi ja kirjandusõhtuid. Samas on juurde on tulnud loengusarjad, õpiringide korraldamine, folkloori tutvustamine. Raamatukogud on olnud abiks valdade suuremate ürituste korraldamisel ja läbiviimisel.

Jõgeva Maakonna Keskraamatukogu

Korraldati 466 üritust, millest 276 olid näitused ja väljapanekud. Oma kindel koht oli ERA lõpetamisel. Samuti toimusid traditsioonilised kohtumised kirjanikega, luuleõhtud, kirjandushommikud, omaloominguõhtud, joonistusvõistlused jmt.

Jõhvi Linna Keskraamatukogu

Korraldati 253 raamatunäitust. Suuremaid üritusi toimus keskmiselt 2-3 iga raamatukogu kohta. Ürituste korraldamisel tehti koostööd kohalike koolide, rahvamajade, seltsidega. Toimus ERA lõpetamine, kohtumised kirjanikega. VI – VII klassi õpilastele korraldati esseekonkurss "Milline on lastesõbralik raamatukogu?"

Järvamaa Keskraamatukogu

Korraldati üle 800 ürituse, millest üle 600 olid näitused ja väljapanekud. Toimused kirjandusõhtud, ettelugemised lastele, viktoriinid ja raamatutunnid.

Kohtla-Järve Keskraamatukogu

Korraldati 703 üritust, millest 526 olid näitused ja väljapanekud. Näitused kajastasid nagu ikka kirjanike ja kunstitegelaste tähtpäevi ja muid aktuaalseid teemasid.

Kõrveküla Raamatukogu

Korraldati 2273 erinevat raamatuüritust (raamatuväljapanekud, juubelid, kohtumised kirjanikega jne.). Suurema kõlapinnaga üritused olid Richard Antiku 100 ja Tartu Maakonna Keskraamatukogu 50. aastapäev, ERA lõpetamine ja Tartumaa külade päev, Tartumaa raamatukogude internetiühenduste pidulik avamine.

Kärdla Keskraamatukogu

Korraldati 174 üritust, millest 108 olid raamatunäitused ja –väljapanekud. Kaks suurt maakondlikku üritust olid ERA lõpetamine Kärdlas ja Herman Sergo 90 sünniaastapäev Suuremõisa lossis. Korraldati kirjandusõhtuid Hiiumaalt pärinevate kirjanike juubelite tähistamiseks. Populaarsed on suvised lasteüritused.

Lääne Maakonna Keskraamatukogu

Korraldati 344 üritust, millest 247 olid raamatunäitused. Raamatuüritused olid eeskätt seotud jätkuva raamatuaastaga ja näitused kirjanike ja kultuurielu tähtpäevadega.

Lääne-Virumaa Keskraamatukogu

Korraldati 1205 üritust, millest 659 olid raamatunäitused ja –väljapanekud. Esimesel poolaastal toimus veel hulgaliselt ERA üritusi. Enamik läbiviidust on tehtud koostöös koolide ja teiste kultuuriasutustega.

Narva Keskraamatukogu

Korraldati 222 üritust, millest 167 olid raamatunäitused. Osavõturohkeim oli lahtiste uste päev teismelistele lugejatele “Mõistus, jõud ja ilu”. Eakatele inimestele toimusid Internetipäevad, millel osalejatest said alalised AIPi külastajad.

Põlva Keskraamatukogu

Korraldati 597 üritust, millest 248 olid raamatunäitused. Suuremad olid raamatukogu 75. aastapäeva tähistamine ja ERA lõpetamine. Toimus ka 3 kunstinäitust ja muidugi kohtumised kirjanikega.

Pärnu Keskraamatukogu

Ürituste osa raamatukogudes on vähenenud. Peaaegu olematuks on muutunud kohtumised kirjanike ja kirjandusinimestega. Samas on raamatukogudel tihe side muuseumidega ning head koostööd tehakse kohalike valdadega.

Rapla Keskraamatukogu

Korraldati 757 üritust, millest 466 olid raamatunäitused ja –väljapanekud. Aasta esimese poole üritused kandsid veel ERA märki ja toimus ka pidulik lõpetamine. Koostöös Rapla Kunstiseltsiga korraldati 11 kunstinäitust. Kitsarööpmelise raudtee aastapäevale pühendatud näitus “Rong sõitis Virtsu” jätkub rändnäitusena Vigalas, Haapsalus ja Virtsus.

Saaremaa Keskraamatukogu

Paljud üritused korraldati koostöös koolide, seltside, rahvamajade jms. Toimused kohtumis- ja luuleõhtud. Pidulikult lõpetati ERA. Saaremaa kirjanduspäev korraldati soome kirjanike osavõtul. Raamatukogupäevade aegu toimus ajalehes "Meie maa" viktoriin, mis oli väga populaarne ning seda kavatsetakse ka järgmisel aastal korraldada.

Sillamäe Keskraamatukogu

Korraldati 121 üritust. Toimused kohtumised huvitavate inimestega, koos käisid perelugemise grupid. Raamatukogu külastajatel oli võimalus vaadata mitut fotonäitust.

Tallinna Keskraamatukogu

Korraldati 793 üritust, millest 665 olid raamatunäitused. Palju üritusi toimus Kadrioru raamatukogu taasavamisel. Koostöös kinoga Sõprus korraldati lastejoonistuste näitus "Salapärane veemaailm", kuhu laekus 877 tööd. Väiksemaid üritusi toimus üle linna.

Tartu Linna Keskraamatukogu

Korraldati 168 üritust, millest 44 olid raamatunäitused. 2001. aasta oli veel tänu ERA-le üritusterohkem. Raamatukogus on mitmeid üritusi, mis traditsiooniks kujunemas – regulaarsed uudiskirjanduse väljapanekud, algupärase lastekirjanduse päev kevadel, uuema teatmekirjanduse näitus septembris, Põhjamaade raamatukogunädal novembris.

Valga Keskraamatukogu

Korraldati 346 raamatunäitust, 153 lugejaüritust, 8 kohtumist kirjanikega, 38 raamatukogutundi, 1 ekskursioon lugejatele.

Viljandi Linnaraamatukogu

Korraldati 675 üritust, millest 2/3 olid näitused. Toimus ERA lõpetamine, koduloolised üritused. Suuremad suulised üritused on korraldatud koostöös rahvamaja kooli, vallavalitsuse või ühganist. Kultuurikolledžiiga on olnud väga hea koostöö just lasteürituste korraldamisel.

Võrumaa Keskraamatukogu

Keskkogus toimus 120 raamatunäitust ja -väljapanekut, millele lisanduvad maaraamatukogudes toimunud näitused. Ürituste teemadeks kirjanikud, kultuuritegelased, aktuaalsed probleemid, kohtumised huvitavate inimestega.

7. KOGUD

7.1 Kogude komplekteerimine ja hoid, komplekteerimise põhimõtted

Komplekteerimisraha 2000 ja 2001 aasta võrdlusena maakondade/linnade lõikes (komplekteerimissumma kokku ja omavalitsuselt tuhandetes kroonides)

	Komplekteerimissumma					
	2000		2001		Muutus (%)	
	Kokku	KOV	Kokku	KOV	Kokku	KOV
Tallinn	6731,0	2560,0	6765,0	2790,0	+0,5	+9,0
Tartu	2518,0	919,0	2566,1	910,3	+1,9	-0,9

Pärnu	1568,0	600,0	1563,0	600,0	-0,3	***
Kohtla-Järve	1628,6	622,6	1713,0	711,4	+5,2	+14,3
Narva	2180,6	682,1	2124,0	649,0	-2,6	-4,9
Sillamäe	652,0	275,0	656,0	275,0	+0,6	***
Harjumaa	5400,9	2675,2	5490,2	2886,4	+1,7	+7,9
Hiiumaa	658,0	395,0	587,0	326,0	-10,8	-17,5
Ida-Virumaa	2314,1	1200,2	2506,6	1343,3	+8,3	+11,9
Jõgeva	2178,5	1159,5	2305,7	1267,5	+5,8	+9,3
Järvamaa	2055,0	975,1	2041,0	1052,7	-0,7	+8,0
Läänemaa	1464,3	728,0	1597,3	847,4	+9,1	+16,4
Lääne-Virumaa	3707,3	1840,6	3718,6	2051,3	+0,3	+11,4
Põlva	2299,9	1487,0	2301,3	1488,5	+0,1	+0,1
Pärnumaa	2427,0	1426,0	2454,0	1455,0	+1,1	+2,0
Rapla	2126,5	1211,0	2293,0	1386,0	+7,8	+14,5
Saaremaa	1721,3	837,8	1714,9	810,0	-0,4	-3,3
Tartumaa	2312,8	1109,6	2474,8	1204,8	+7,0	+8,6
Valga	1794,6	849,6	1914,7	969,3	+6,7	+14,1
Viljandi	2954,5	1416,1	3043,0	1585,9	+3,0	+12,0
Võrumaa	2384,6	1330,8	2361,0	1311,8	-1,0	-1,4
EESTI	51077,5	24300,2	52190,2	25921,6	+2,2	+6,7

Komplekteerimissumma tervikuna kasvas. Riigi osa komplekteerimiskuludes vähenes, kohaliku omavalitsuse osa suurenes. 2001. a. moodustasid omavalitsuse kulud 49,7% komplekteerimiskuludest.

Teavikute juurdetulek 1999, 2000 ja 2001. aasta võrdlusena linnade/maakondade lõikes

	1999	2000	Muutuse %	2001	Muutuse %
Tallinn	62 837	77 227	+22,9	80 930	+4,8
Tartu	35 596	33 339	-6,3	35 678	+7,0
Pärnu	21 134	16 433	-22,2	15 281	-7,0
Kohtla-Järve	20 191	19 342	-4,2	21 783	+12,6
Narva	37 007	31 203	-15,7	26 981	-13,5
Sillamäe	9 548	10 565	+10,7	9 839	-6,9
Harjumaa	52 737	55 007	+4,3	55 298	+0,5
Hiiumaa	7 301	5 703	-21,9	4 192	-26,5
Ida-Virumaa	22 581	22 536	-0,2	25 605	+13,6
Jõgeva	21 856	21 665	-0,9	21 013	-3,0
Järvamaa	20 637	20 127	-2,5	18 673	-7,2
Läänemaa	14 964	14 374	-3,9	15 210	+5,8
Lääne-Virumaa	33 066	37 058	+12,1	34 607	-6,6
Põlva	25 324	23 945	-5,4	21 818	-8,9
Pärnumaa	23 160	22 666	-2,1	21 159	-6,6
Rapla	22 629	20 553	-9,2	21 872	+6,4
Saaremaa	16 754	18 618	+11,1	18 084	-2,9
Tartumaa	24 209	25 168	+4,0	24 317	-3,4
Valga	16 290	16 347	+0,3	16 267	-0,5

Viljandi	32 762	31 166	-4,9	28 932	-7,2
Võrumaa	24 310	23 871	-1,8	22 918	-4,0
EESTI	544 893	546 913	+0,4	540 457	-1,2

Võrreldes 2000. aastaga vähenes teavikute juurdetulek Eestis -1,2%. Teavikute juurdetulek vähenes enamikes maakondades. Juuresolev tabel näitab, et viimastel aastatel on juurdetulek sujuvalt tõusnud vaid Tallinnas ja Harjumaal. Selle on taganud kohaliku omavalitsuse rahastamise suurenemine. Nii Tallinnas kui Harjumaal on aktiivselt täiendatud auviste kogusid. Hinnatav, et auviseid hangiti maaraamatukogudesse. Näiteks Anija raamatukogu on juurde saanud 62, Jüri raamatukogu 205, Riisipere 39, Turba 43, Vaida 59, Ääsmäe 162 auvist. Vallaraamatukogudest on kõige enam täienenud Viimsi auviste kogu - 101 auvist.

Rõõmustab, et Tartu linnas, Kohtla-Järvel, Ida-Virumaal ja Läänemaal on 2001. a. juurde tulnud rohkem teavikuid kui 2000. või 1999. a.

Kolme viimase aasta jooksul on teistest enam langenud juurdetulek Pärnu linnas ja Viljandimaal. Põhjuseks käärivad komplekteerimise rahaliste võimaluste ja nõudluse vahel, eelkõige Viljandi Linnaraamatukogus, kus komplekteerimisrahast saadi riigilt 73% ja linnalt 27%, millest 14% kulus perioodikale.

Peamiseks hankeviisiks on ostud. Võrreldes 2000. aastaga on annetuste osakaal suurenenud. 2000. a. moodustasid annetused 5% juurdetulekust, 2001. a. 7, 8%, millest olulisem oli ERA Peakomitee raamatuannetus.

Lääne-Virumaa KR nendib, et erilisi uuendusi komplekteerimise põhimõtetes ei ole - tellitakse nii palju, kui rahalised vahendid võimaldavad ja seda, mis lugejaile vajalik. Kõige laiemal valikuga ostab kirjandust KR, laiale lugejaskonnale mõeldud eestikeelsest kirjandusest vähemalt ühe nimetuse. Juurdetulnud nimetuste arv peaks olema küllaldane, oleks vaja suuremat eksemplaarsust. Enam-vähem vajadusele vastavalt saavad kirjandust tellida linnaraamatukogud, ent maaraamatukogude komplekteerimissummad ei ole kaugeltki piisavad. Kuna osta saab vaid väga suure valikuga, jäävad raamatukogud sisult üsna kesiseks. Maakonnas arenema hakkav suund valla keskraamatukogude moodustamisele ja nende eeliskomplekteerimisele muudab väikesed raamatukogud veelgi vaesemateks ning lugejaile raamatute kättesaamise raskemaks.

Tartu Linna KR rõhutab, et komplekteerimise teeb töömahukaks ja keeruliseks halb informeeritus uudiskirjanduse osas. Eestisse oleks vaja ühtset uudiskirjanduse infokeskust, mis hõlmaks kõiki kirjastusi ja eraisikuist kirjastajaid.

Olulisemad muudatused komplekteerimises olid järgmised:

- vähendati madalakvaliteediliste meelelahutusromaanide osakaalu nii eksemplaride (eesti keeles) kui ka nimetuste (vene keeles) osas.
- vähendati esoteerilise kirjanduse komplekteerimist
- vähendati eneseabi, kodumajanduse ja sisekujunduse käsiraamatute ning kokaraamatute eksemplaarsust
- leksikone, teatmeteoseid ja sõnaraamatuid komplekteeritakse vaid kohalkasutamiseks
- välis-eesti osakonda välis-eesti autorite kordustrukke ei osteta
- kiirestiaeguvaid kalleid seaduste kogusid ei osteta, sest materjal on kättesaadav Riigi Teatajas
- vähendati meelelahutuslike pildiajakirjade eksemplaarsust
- võõrkeelsete ajakirjade osas vähendati osaliselt nimetusi

Viljandi Linnaraamatukogu, on toonud esile võimaluse tutvuda komplekteerimisosakonnas ühe nädala jooksul *de visu* uudiskirjanduse tellimislehtede järgi tellitava kirjanduse näidiseksemplariga.

Võru Keskraamatukogu ostab alates 2001. aasta sügisest Postimehe raamatuäri trükiste näidised. Kuu jooksul saabunud näidistest on iga kuu lõpus näitus. See annab võimaluse ka külaraamatukogutöötajatel trükist enne tellimist vaadata ja hinnata. Endiselt töötab KR-s komplekteerimisenõukogu (4 inimest), kellel on nüüd paremad võimalused trükistega tutvumiseks.

Tallinnas pole üldised komplekteerimise põhimõtted oluliselt muutunud. Muusikaosakond kolis Säase raamatukogust KR-sse ja lisaks muusikaalasele kirjandusele komplekteeritakse nüüd ka helisalvestisi süvamuusika väljapaistvate teostega, rahva- ja popmuusikat ning suure valikuga videoid.

Harju Maakonna kogude komplekteerimiskorralduses pole uuendusi ega ümberkorraldusi toimunud, sest väljakujunenud süsteem on küllalt paindlik ja arvestab võimalikult iga raamatukogu soove. Aktiivselt on selgitatud komplekteerimise üldpõhimõtteid ja enamused raamatukogusid on hakanud neid põhimõtteid komplekteerimisel arvestama.

On jätkatud teatud kindla suunitlusega kirjanduse komplekteerimist nagu kunsti- ja muusikakirjandus (Kiili, Turba ja Maakonnaraamatukogu), turism (Kolga, Maakonnaraamatukogu), käeline tegevus (Turba, Riisipere, Maakonnaraamatukogu), eesti autorid, eesti kultuur, ajalugu ja kultuurilugu (Kernu, Aruküla, Kiisa, Kuusalu, Tabasalu, Viinistu, Viimsi, Aruküla), luule (Turba), meditsiin (Viimsi). Lastekirjanduse paremiku komplekteerimise on eesmärgiks seadnud Anija, Kiili, Riisipere, Ruila, Viimsi ja Ääsmäe raamatukogud.

Järvamaa rahvaraamatukogud saavad endiselt nende endi poolt tellitud raamatud keskkogust töödelduna, liigitatuna ja koos kataloogikaartidega. Komplekteerimisosakond toob raamatud endiselt otse kirjastustelt, s.t. odavalt.

Auviste ja elektrooniliste teavikute muretsemiseks on raha napilt. Keskkogule on neid piiratud koguses hangitud.

Pärnumaal eelmise aastaga võrreldes muutusi polnud. Endiselt toimub komplekteerimine KR kaudu. Kes on soovi avaldanud, saab raamatutega kaasa ka kataloogikaardid (34 raamatukogu) ja disketid (5). Endiselt 4 raamatukogu muretsevad kirjanduse KR vahendusega.

Raplamaal komplekteerib Rapla KR endiselt vastavalt lepingutele, mis sõlmitud omavalitsuste ja Rapla KR vahel, maakonna 33 rahvaraamatukogule 13-st vallast. Ise komplekteerib end Kehtna Kõrgema Põllumajanduskooli ja Kehtna rahvaraamatukogu. Toimib tugiraamatukogude süsteem, mis koordineerib valdades raamatukogudevahelist koostööd. Koos raamatutega saavad maakonna raamatukogud kaasa kataloogikaardid ning 3 raamatukogu raamatukirjed disketil. Kogu maakonna rahaline arvestus toimub komplekteerimisosakonnas, seda nii arvelevõtu kui kogu raha kulumise osas.

Raplamaal on teavikute hankimisel on olnud väikeseid muutusi. Kasutatakse rohkem vahendajate teenuseid, eriti Tallinna Raamatutrükikoda, Raamatuvaramut, Kirjastuskeskust, sekka väiksemaid. Vähesel määral TEEK-i, põhjuseks liiga suur juurdehindlus. Otsesidemed 34 kirjastusega + üksiktegijad.

Saaremaa KR komplekteerib kirjandusega keskkogu ja 30 külaraamatukogu. Külaraamatukogud on sellega väga rahul, sest oma rahalistest võimalustest lähtuvalt on igal raamatukogul ju oma fondi kujundamisel võimalus kaasa rääkida. Umbes 2 korda kuus koostas keskkogu tellimislehe, mida saadeti 12 raamatukogule, neist 7-le e-postiga.

Kõrveküla Raamatukogu sai teavet ilmuvatest raamatutest Varraku 120 nimetusega ja Raamatuvaramu 412 nimetusega uudiskirjanduse nimestikest. Kokku said raamatukogud võimaluse tellida ca 1800 erineva nimetuse hulgest. Raamatukogud said väga erinevalt teavikuid tellida: üle 40% nimestikega pakutust said tellida 4 raamatukogu, üle 30% veel 5 raamatukogu, üle 20 % 17 raamatukogu, üle 10% 11 raamatukogu ning 1 raamatukogu ainult 4,7 %.

Kuigi venekeelse kasutajaskonnaga raamatukogude komplekteerimisrahad on olnud väiksemad, on siiski venekeelsete raamatute madalamate hindade tõttu saadud raamatute arv suurem.

Valgamaal kogude komplekteerimise põhimõtteid 2001.a. ei muudetud.

Maakonna raamatukogude komplekteerimine toimub KR vahendusel. Iga nädal saavad kõik Postimehe Raamatuäri tellimisnimekirja ja edastavad tellimuse KR-le.

Otepää Linnaraamatukogu komplekteerib omavalitsuse poolt eraldatud raha piires ise.

7.2. Kogude korrastamine

Kogude korrastamisega on tegeldud kõigis raamatukogudes, mis aruandeaastal kolisid. Ulatuslik oli kogude korrastamine seoses kirjade sisestamisega arvutisse (eraldati mittevajalik kirjandus ning suunati see kas müüki või lagunenu ja vananenuna otse mahakandmisele).

Likvideeritud raamatukogude kirjandust anti tasuta üle kooliraamatukogudele. Kogude puhastamise käigus anti liigseid eksemplare üle hooldekodudele (Kohtla-Järvel), lastehaiglale (Tartu linnas).

Lääne Maakonna KR on üle andnud kustutatud teavikuid Hoiuraamatukogusse ja Läänemaa Haiglale.

Kogude korrastamisega kaasneb ka vanapaberiprobleem. Näiteks Põlvamaal ei taha firmad, mis tegelevad paberitoodete valmistamisega, raamatuid vastu võtta.

7.3 Kogude säilivuse tagamine

Enamus raamatukogusid kasutab väärtuslikuma uudiskirjanduse kiletamist, lihtsama parandamisega tegeleb iga raamatukogu. Kõitmine on olnud võimalik ainult vähestes raamatukogudes ja vähesel määral.

Tartu linnas suunatakse kõik uued liimköites brosheeritud väljaanded köitekotta köite tugevdamiseks kas läbiõmblemise või klammerdamise ning kiletamise abil. O. Lutsu nimikogu restaureeriti 3000.- kr eest TÜR restauraatorite poolt.

Võrumaa KR-s kiletatakse umbes 90% raamatutest.

Teavikuid restaureerida ja köita pole rahapuudusel saanud ükski Lääne-Virumaa raamatukogu. Kasutusea pikendamiseks kiletatakse raamatuid sellisel hulgal, kui palju majandusrahad võimaldavad. Aktiivse kasutatavuse tõttu tuleks kiletada ka osa teaduskirjandusest, ent rahapuudusel tehakse seda vähe. Kilet ostis 30 raamatukogu kokku 210 rulli, ent hangitud kogused on (v.a. keskraamatukogu) väga väikesed. Liimköites raamatute lagunemise pidurdamiseks on olemas skreemaparaadid KR-s, Haljalas ja Tapal. Ajalehtede säilitustingimuste parandamiseks laskis KR valmistada 250 ajalehemappi (maksumus üle 6000 krooni), neisse paigutatakse alaliselt säilitatav kohalik ajalehed *Virumaa Teataja* ja *Sirp*. Taoline paigutusviis kiirendab ka lugejate teenindamist - koopiade valmistamisel pole vaja ajalehti enam paeltest lahti võtta. Kahjuks ei suudeta ajalehtede vananemise vastu mitte midagi ära teha, näiteks 1940-aastate maakonnalehed kipuvad kasutamisel lausa käte vahel pudenema.

Lääne Maakonna KR parandab katkised raamatud kohapeal ja kiletab väliteenindusse (raamatubuss) minevad eksemplariid, kõitmiskulusid ei võimaldanud raamatukogu eelarve.

Enamik Tartumaa raamatukogusid kiletab raamatuid, Kõrveküla raamatukogu tellis raamatute restaureerimist hallitusseene tõrjet vanaraamatufondis olevatele 22 teavikule.

Kohtla-Järve KR-s parandatakse katkiseid raamatuid ja muudetakse uusi raamatuid vastupidavamaks (kiletamine, puurimine, läbiõmblemine). Aasta jooksul osteti kilet 6,8 tuhande krooni eest.

Põlva KR-s köidetakse pidevalt kasutusel olevaid raamatuid .

Viljandi Linnaraamatukogu on mõned haruldased köited ja kaardid lasknud restaureerida Rahvusraamatukogu ja Eesti Akadeemilise Raamatukogu restaureerimisosakonnas.

7.4 Muud olulised probleemid komplekteerimises ja kogude hoius

Probleemid komplekteerimises on aastaid samad - informatsiooni nappus, trükiste halb kvaliteet (kehv köide, trükivead), teavikute kõrge hind, tellimisel hinna puudumine, tellimislehtedes ebatäpsed pealkirjad, mitme kirjastuse poolt ühe ja sama autori teose erineva pealkirja all samaaegne kirjastamine. Üleüldist lahendamist vajaks õppekirjanduse komplekteerimine. Ei ole normaalne, et isegi maakoolide õpilased peavad oma referaatide ja muude koolitööde ettevalmistamiseks otsima materjali keskraamatukogust. Vähemalt põhikoolile vajalik peaks olema kohapeal, kas siis rahva- või kooliraamatukogus. Et kohapeal kirjandust vajaka jääb, näitab Lääne-Virumaa KR lugejate analüüs. Keskkogus lugevatest lastest ei ela üle kolmandiku Rakveres. Kuna kokkuhoiust tingituna pole komplekteerimissummad juba ammu piisavad ja ilmselt vähenevad tulevikuski, tuleb tõsiselt mõelda koostööle kohalike omavalitsuste, kooliraamatukogude ja emakeeleõpetajatega. Kui vahendeid on vähe, tuleb komplekteerimist koordineerida.

Saaremaa toob esile, et viimasel ajal on tekkinud probleemid seoses sellega, et osa kirjastusi küsib raamatute eest ettemaksu. See ei ole aga võimalik, sest ükski vallavalitsus ei ole nõus keskkogule ettemaksu tegema. Raamatuid ostes tuleb aga arvestada Riigikassa limiidiga.

Jõgeva Maakonna KR hindab koostööd kirjastustega on väga heaks, kuna KR kohtub nendega vahetult vähemalt kord kuus. Rahul ei olda kirjastuste tellimisplaanidega, kuna sealse info põhjal on väga raske otsustada raamatute sisu üle. Meeldivateks eranditeks on Varrak ja Ersen, kes koostavad oma plaanid aasta peale ning annavad ka põhjaliku annotatsiooni. Probleeme on ka raha ettemaksmisega kirjastustele, võib juhtuda et raha on üle kantud, aga raamatuid ei saa kätte.

Jõgeva Maakonna KR-s on hoiutingimused väga halvad – ruumipuudus ja niiskusest tingitud hallitus.

Kogude hoius on probleemiks vargused, lugejate halb ümberkäimine raamatutega, võlglased, kes ei tagasta eeskätt õppekirjandust ja väärtkirjandust.

Varaste eest on kiireim vahend olnud raamatukogude omavaheline side, mis kutsub ettevaatlikkusele ja tähelepanelikult jälgima iga kahtlast võõrast. Väärtuslikum kirjandus paigutatakse võimalikult turvaliselt. On tellitud lukustatavaid klaaskappe, mis väga kallid või kombineeritud ise kapile lukustatav klaasuks.

On jõutud jälle vanasse aega tagasi, kus väärtuslikumad teosed paigutatakse kinnistesse kappidesse või töötaja selja taha. Valga Keskraamatukogu plaanib 2002.a. osta elektroonilise raamatukaitsesüsteemi. Paljudes raamatukogudes on probleemiks hoiuruumide puudumine, kuhu saaks paigutada ajakirjanduse ja moodustada varukogu.

7.5 Kogude sisuline analüüs ja uue kirjanduse komplekteerimise analüüs

Harjumaal on uudiskirjanduse ja kogude analüüse tehtud mitmes raamatukogus.

Harju Maakonnaraamatukogu lasteosakond on korrigeerinud uudiskirjanduse tellimise põhimõtet: senise 3 eks. ilukirjanduse ja 2 eks. aimekirjanduse tellimise asemel tellitakse nüüd tõlkeilukirjandust 2 eks. ja eesti autoreid 3 eks. Ilu- ja lastekirjanduse juurdetulek Maakonnaraamatukogus kokku oli 46%, teenindusosakonnas moodustas see 39,7%, mis on vähenenud võrdluses 2001.aastaga (45,3%).

Kostivere raamatukogu analüüsis uudiskirjanduse tellimist. Uudiskirjandusest moodustab 56% ilu- ja 46% teaduskirjandus.

Viimsi raamatukogu kogude analüüs näitab, et 58% on ilu ja 42% teaduskirjandust. Juurdetulnud uudiskirjandusest moodustab teabekirjandus 53,2%. Lugejaanalüüs näitab, et 2/3 lugejaist loeb teabekirjandust ja on valikuga rahul.

Kogude sisulise analüüsini pole Lääne-Virumaa raamatukogud jõudnud. Seoses projektiga *Lugemine lubatud* viidi maakonnas läbi küsitlus lastekirjanduse leidumuse kohta rahvaraamatukogudes. Saadud pilt osutus arvatust veel palju nutusemaks, rahapuudusel on ostmata jäänud väga palju huvitavat ja väärtuslikku. Kolmandik raamatukogusid olid jäänud ilma kolmandikust eesti algupäranditest, pooled raamatukogud aga pooltest aimeraamatutest, nende hulgas aga oli osa lausa õppekirjanduse staatusesse sobivaid aimeraamatuid.

7.6 Kogude kasutatavuse ja tarbija nõudluse analüüs

Harju maakonnas on kogude kasutatavust ja tarbija nõudlust analüüsitud päris mitmes raamatukogus.

Kaberneeme raamatukogus läbiviidud lugejaküsitlusest ilmnes, et väliskirjanduse osas eelistab ostujõuline elanikkond nende ringkonnale vastavaid eelistusi ja trende. Tavalugeja, kellel on pidev lugemisharjumus, eelistab püsiva väärtusega kirjandust. Eesti kirjandusest eelistatakse nimekate autorite teoseid, mida aga napib. Kasvab huvi õppekirjanduse ja käsiraamatute vastu.

Kose raamatukogus peetakse arvestust äraütluste kohta, mida arvestatakse järelkomplekteerimisel. Äraütlused näitavad, et ei jätku ilukirjandust tavalugejale, nõudlus on filosoofia, majanduse, poliitika, ärimise ja loodusteaduste osas.

Loo raamatukogus läbiviidud lugejaküsitlus näitab, et vaja oleks rohkem psühholoogia ja majandusalast kirjandust.

Oru raamatukogus läbiviidud lugejauuringust selgus, et huvi on populaarteadusliku kirjanduse vastu.

Riisipere raamatukogus anti välja 65 küsitluslehte, et selgitada välja lugejate hinnang kogude sisu kohta. Küsitlusest selgus, et hinnati head perioodika valikut, huvi ja nõudluse kasvu psühholoogia, filosoofia, tervishoiu, eneseabi, lastekasvatuse, ajaloo ja majandusalase kirjanduse vastu.

Ruila raamatukogus uuriti paikkonna infrastruktuuri ja lugejagruppe, mis võeti aluseks komplekteerimise eelistuste tegemisel.

Läänemaal ei ole ette võetud kogude analüüse. Lääne Maakonna KR on valmis lugejauuringu ankeet, mida osaliselt rakendati detsembris ja plaanis on jätkata lugejaküsitlust 2002.aasta märtsis-aprillis.

Lääne-Virumaal uurisid küsitluse teel lugejate rahulolu kogudega Roela ja Sõmeru raamatukogu.

Tartumaa Kavastu raamatukogu korraldatud küsitluse lugemiseelistuste ja raamatukoguteenuste valiku kohta, tulemuseks oli lugejate suur soov kriminaalromaane lugeda ja raamatukogus üha rohkem internetti kasutada.

Võrumaa külaraamatukogude lugejatest on 2/3 naised, 1/3 mehed, õppijaid on ca 1/3, töötavaid ¼. Tavalugeja on seega naissoost töötu või pensionär, kes loeb nii raamatuid kui perioodikat. Valib trükiseid ise, aga loeb ka asjaliku soovitamise järgi. Õpilased loevad peamiselt koolis nõutavat või referaatide tegemiseks vajalikke trükiseid. Õppurid tulevad raamatukokku kas kindlat trükist otsima või esitavad teema materjali saamiseks. lugemist mõjutab kahtlemata meedias ilmuv. Mida rohkem konkreetsest raamatust või autorist kirjutatakse ja räägitakse, seda nõutavam on ta raamatukogus.

8. BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

Rahvaraamatukogude bibliograafia- ja infotöös puutume kokku ikka heade traditsiooniliste ning uuendatud töövormidega.

Kõrveküla Raamatukogus puuduvad isegi vahendid bibliograafi ametikoha loomiseks, põhitähelepanu ja aeg on kulunud raamatufondi sisestamisele elektroonilisse kataloogi.

Nii koostavad uudiskirjanduse kartoteeke ja nimestikke, On koostatud kirjanike lühinimestikke A.Kaalep, M.Traadi, H.Sergo, A.Gailit, H.Wuolijoki, H.Rammo jpt. kohta.

Kodulootöoga tegelevad kõik raamatukogud, täiendades kodulooliste artiklite kartoteeki, kogudes andmeid kodukoha aja- ja kultuuriloo kohta. Kodulookartoteeke täiendatakse artiklite kirjetega Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiviraamatukogust.

Uueks teenusliigiks on teatmenõuetele vastuse leidmine interneti teel, samuti avaliku otsingu teenuse kasutamine Lugejaid õpetatakse ka ise elektronkataloogi kasutama.

Bibliograafia- ja infotöös mahtu iseloomustab päringute suur arv ja nende kasv. Kui arvudes väljendada, siis on see maakonniti ja linnade kaupa erinev, kuid ületab aastas 20000 päringu (need raamatukoguhoidjad, kes lisaks vastamisele on jõudnud ka päringud registreerida). Väikseim registreeritud päringute arv oli aastas ligi 4000 – 5000 (seal ei peetud registreerimist oluliseks). Et ikka paremini ja kiiremini lugejat teenindada ja võimalikult ammendavalt püüavad raamatukogud üha rohkem kasutada elektroonilisi võimalusi, interneti võimalusi.

Raamatukogud on ostanud omale ProCite andmebaase - MAJPOL, LITTERA; VARIA, MUUSIKA, ÕIGUS. See on alati käepärane ja kiire informatsioon uemate ajaleheartiklite kohta. Ka rahvaraamatukogude hulgas oli ja on oodatud nüüd juba avalikkusele tutvustatud artiklite võrgupõhist infosüsteemi.

Index Scriptorium Estoniae (ISE)

Hästi kasutatav bibliograafiatöös on elektronkataloog ESTER.

9. PERSONALITÖÖST RAHVARAAMATUKOGUDES

Harjumine ja õppimine arvutitehnikaga võtab oma aja. Seoses rahvaraamatukogude põhiliselt küll Tallinna ja Tartu Keskraamatukogude liitumisega INNOPAC-iga, seoses raamatukogude internetiseerimisprojektiga ning soovist ja vajadusest leida Kirjasto 3000 kõrvale ka teisi raamatukogutarkvarasid (praegu on nendeks URRAM, RIKS) oli 2001.aastal rahvaraamatukoguhoidjatele väga oluline arvutialane koolitus. Loomulikult on see nii ka järgnevatel aastatel.

Kuigi üleriigilised raamatukoguhoidjate koolituskeskused pakuvad igal aastal ka arvutialaseid õppusi, on põhiline arvutialane täiendõpe jäänud siiski maakonna ja linna tasandile. Ei ole kahtlust, et raamatukogude internetiseerimisprojekti teostamine

viiks maakonnaraamatukogud kindlasti hoopis teisele tasandile ning tagaks ka informatsiooni kiirema liikumise ja vahendamise. Avaliku teabe seaduse järgi peavad raamatukoguhoidjad neid ülesandeid täitma ning informatsiooni iga soovijani edastama.

2001.aasta jooksul nagu varasematelgi aastatel on keskraamatukogud korraldanud oma linna- ja maaraamatukogudele nõupidamisi, seminare, õppekursioone. Edukaks hinnati ERÜ korraldatud maaraamatukoguhoidja päevast osavõttu.

Täheldada tuleb, et möödunud aastal hakati üha rohkem korraldama piirkondlikke seminare või õppusi ja seda nii keskraamatukogu kui väikeste raamatukogude vahel. Vene keelt kõnelevate raamatukoguhoidjate täienduskoolitust on korraldanud Ida-Virumaal Narva Keskraamatukogu eesti kirjandusest ja Ida-Virumaa kultuuriloost. Samas on venekeelt kõnelevatele raamatukoguhoidjatele juba aastaid korraldatud eesti keeles kirjanduse, muusika, teatri ja kultuuriloolisi kursusi ja seminare nii üleriigilisel tasandil kui kohalikul tasandil. Viimase heaks näiteks on suurepärase koostöösidemete arendamine Sillamäe ja Võrumaa raamatukoguhoidjate vahel, mis täidab nii keelelist, kultuuriloolist kui erialaste teadmiste ja kogemuste vahetamise eesmärki.

Rohkem küll Ida-Virumaal aga probleemiks on raamatukogundusalase eriharidusega ja piisava riigikeeleoskusega töötajate leidmine raamatukogudesse.

Praegu on küll võimalusi raamatukoguhoidjatel end täiendada kutseksami kursustel ja lõpetamisel saada ka kutsetunnistus. Omandada haridus nii Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakonnas või Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse ja infoteaduse osakonnas. Ebapiisav eesti keele oskus takistab raamatukoguhoidjatel oma teadmisi täiendada üleriigilistel seminaridel, kursustel, konverentsidel.

Valdav enamus raamatukogusid ei ole rahul töötajate täiendkoolituseks eraldatud raha eraldamisega eelarves. Tavaliselt ei ületa see 1%, pigem on alla selle. Üha rohkem tähtsustub maakonna/linna keskraamatukogude täiendkoolituse üritused, sest need on väiksemate raamatukogude töötajatele osavõtuks taskukohasemad ning ligem ka reisimiseks.

Soove, mida raamatukoguhoidjad esitavad täiendkoolitusele võivad arvestada nii maakonna/ linna kui ka üleriigilised koolituskeskused. Need soovid on:

- arvutialased kursused
- raamatukogukroonika koostamine
- suhtlemispsühholoogia
- kirjandusülevaated
- kaasaegse raamatukogu kujundamine
- internetipunkti töö korraldamine.